

„Az ember nem képes elviselni a tudatot, hogy Isten a történetben, mint a legfőbb hatóság nem vesz részt, és arra, aki az igazságot megsérti, nem sújt le.”

(Hamvas Béla: *Scientia Sacra*)

„Az Isten nem mindenható. Az Isten csak mindent adó és mindent elviselő.”

(Bulányi György: *Az Isten bolondsága*)

XXIV. évfolyam 3. szám
2017. március

Bulányi Gy.: Naplójegyzetek	3388
Király I.: Hitvestársak...	3390
Pintér I.: A túlnépesedésről	3391
Zágoni E.: Hangszerek a sublótban	3392
Turják I.: Egyház és Bokor	3393
Mustó P.: Kedves Gyurka	3399
Csiky L. és E.: Megismerkedés...	3401
Végh A.: Technológia, kontra etika	3403
Juhász M.: Rólatok...	3408
Farkas I.: Lázár ötödik napja	3410
VERSEK	3413
LEVÉLVÁLTÁS	3413
Pethő T.: Félelmetes a paphiány	3416
Faragó F.: Tanyai szilánkok...	3417

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

NAPLÓJEGYZETEK
ÖNNÖNMAGAM ELÁRULÁSÁRÓL

"Megnézheti magának majd húsz esztendő múlva a maga anyaszentegyházát...", hallottam éppen húsz éve a Cézár egyik rangos gyermekétől. Nincs ezzel ellentétben, hogy ma már a Cézár kezd vigyázni arra, hogy ne mondjak csúnyát az "anyaszentegyházról", amelyet ő - túl minden elvi fenntartáson és áthidalhatatlanságon - úgy kezd egyre inkább a magáénak tekinteni, ahogyan nőnek az én gondjaim, hogy mennyire az én anyaszentegyházam az, amit most húsz esztendő múltán láthatok.

Ki hitte volna 25 éve! Hogyan lett 2-3 év alatt kezes bárány, aki 44-ben még foggal és tíz körömmel hajlamos volt infulásan Kárpátokat védeni. S hogyan lett pár év múltán kezes bárányból "megtért térítő". Nos, semmi sem új a nap alatt. A "trón és oltár szövetsége" mélyebb

tradíció, semmint hogy ad acta lehetne tenni máról holnapra. Róma is éppen húsz évig tartotta magát, s 64 végén időtállóan nyilvánította az új Cézárt: tárgyalta. Ha mégis van valami újdonság a dologban, hát annyi, hogy az ateista cézár sem veti meg az egyház szolgálatát. Hát annyi, hogy az ateista cézárral is tud az egyház azonosulni. Az egymásrautaltság ősi és konstantini szituációja ez. Oly csekélység, hogy van Isten vagy nincs, nem teheti érvénytelenné ezt az egymásrautaltságot.

Hogyan is nézem én ezt a húsz esztendő utáni anyaszentegyházamat, amelynek helyi vezetői 61 tavaszán az egyház és állam közös ellenségeinek minősítik testvéreimet, nővéreimet, akik Krisztusért bilincset hordanak; s anyaszentegyházamnak római vezetői e helyi vezetőket 64-ben érsekké, s püspökké emelik? Hogyan is nézem? Nem finnyáskodva nem royalista-módra, nem ellenségesen, nem idegenül. Mindenekelőtt és ismét: "Üdvözlét a győzőnek!" Igazolta a szövetséget folytató magas klérust, klérust és nem-klérust - az idő. A szélsőségek elbuknak. A kompromisszum megy tovább.

"Alighanem a Maga által annyit szidott nyárspolgár-katolikusok fogják fenntartani Magyarországon az Egyházat" - mondta kedvesen egy ízben - úgy 50 körül, Frida néni. Pár éve rám kérdeztek: Valóban úgy gondolja, hogy a magyar katolikusok kedve ellenére történnek a megegyezések? Nem úgy gondolom, válaszoltam. Tudom, hogy a magyar katolikus papok 80 százalékának az az igénye, hogy baj nélkül mondhassa a Dominus vobiscum-ot, s a hívők 90 százalékáé pedig, hogy ugyanúgy felelhesse rá az Et cum spiritu tuo-t. Ami megfelel az erőviszonyoknak, az jött létre 20 esztendő múltán. Én kisebbségi nézetet képviselek.

Alighanem túlságos a megértés bennem. "Ha te nem is, de az utánad jövők a marketinged alapján elárulják azt, amit életeddel építettél!" - hangzik a belülről jövő kritika. Úgy látja, hogy megtorpanok, hogy folytatni akarom a régit, a halálra váltat, a megbotránkoztatót, a Jézust meghazudtolót. Arról volna szó, hogy jobban hiszek a hagyományos erőkből, mint "balos" testvéreim; hogy kevésbé hiszek önmagunkban, mint balos testvéreim. Amit most mondtam, vallomás. De csak vallomás és nem skizofrénia. 49 januárjában lettem a Filippi levél Jézus portréja alapján keresztény, s azóta másban sem hiszek, mint a jézusi életalakításban és közösségben. Hittem abban is, hogy a jézusi életalakítás keveretlen tisztaságának megismerése jézusi életalakítókat fog teremni. És ma is hiszek benne, de piano. Alakítók hiányában torzult el az alakítás képe - egykor. Alakítók hiányában nem merem elhatárolni magamat-magunkat az alakítók hiányában olyanná-amilyenné lett múlttól - ma.

Az elhatároláshoz nem kell semmi más, csak egy kis tudás és gőg; legalábbis e kettő is megteszi, ha nincsen más. A jézusi életalakításhoz viszont tettek kellene, s e tettek nélkül az elhatárolás a gőgünkön kívül ugyan mit táplál?! Mennyi 25 év előtti büszke elhatárolót ismerek, akiknek az idő nyilvánvalóvá tette, hogy semmi másra nem képesek, mint a kockázatmentes Et cum spiritu tuo-ra. Hol van a 40-50 évesek nemzedéke, amely fenntartotta volna a maga elhatárolását? Leszoktak róla, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy nem tud megszületni bennük a tett. A 20 év körüliek elszántsága - sarumegoldó templomi tisztelettel járulok elébe - még nem tett. Megszülethetik belőle és elvetélhet benne. Ez a lehetőség a 20 év előtti nemzedékben - statisztikai egyértelműséggel - negatívra fordult. Csak szabályerősítő kivételek vannak. A legígéretesebbek döntő többsége szóba sem áll egykori eszményeivel.

Kinek van itt más tapasztalata? Ha van, mért nem szól, hogy megtámogassa reményem?! Ily tapasztalat nélkül az elhatárolás számomra egyet jelentene a piszkos víz kiöntésével, amikor nincs még helyette tiszta. Sőt azzal is, hogy a fürdővízzel kiöntöm a gyereket is; az intézménnyel együtt magát a Gyülekezetet s a Gyülekezet Fejét vetem el. Tisztában vagyok a mondat súlyával. Azzal, hogy éppen tölem felette furcsa az ilyen mondat,

szinte mazochizmusnak hat. Így védeni azt, akinek kezétől csattan arcomon a korbács ütése. Mégsem tudok másképp gondolkodni. A mi közösségeink - bármelyik pillanatban nincsenek. Nem arra gondolok, hogy az aktualizálódó kockázat oldja szét tartó kötelékeit. Tönkremehetnek még a potenciális kockázat időszakában annak következtében, hogy évek múltán sem tudják a tagjai, hogy akarnak-e valamit, vagy csak szívesen fogadják egy képzetesebb személy őket szórakoztatását. Még az egyre fogyó és öregedő egyházközségi-templomi közösség is stabilabb ennél. Csak el kell mennem ifjúságom városába. Akiknek elébe éltem az egyházat megifjító közösségek eszményét - nem is olcsó áron, szépen eljárnak a templomi közösségbe, áldoznak is, de egymásról tudni nem akarnak. S ha mégis sor kerül valamiféle találkozásra, keményen védik ellenemben a "keretet". Egyik legnagyobb reményem - ma is kegyelmi életet élő férfi - a jelen püspök atyának szellemi s erkölcsi magas kvalitásairól tartott nekem előadást... Szó nélkül hallgattam.

Negyedszázad múltán született-e meg valami törekvéseinkből, olyasmi, ami feljogosítana bennünket arra, hogy a "klerikális szervezetek" összecsuklásáért imádkozunk, mert utána a testvéri közösségek majd továbbviszik az egyház életét? Mivel nem látok ilyesmit, ezért a klerikális szervezetet akarom erősíteni. Én az egyházközség életét szeretném építgetni-szépítgetni. Én az egyházközségben akarom keresni a ma lehetségesből a holnapra lehetségesbe vivő módozatokat. Nem azért, mert makacsul ragaszkodom a "lelkipásztori marketing"-ben megírtakhoz, hanem azért, mert nem látom negyedszázad múltán sem azokat, akikre reá lehetne bízni a Test ügyét. Olyan kevesen vannak. Egy fecske nem csinál Titokzatos Testet.

"Illet szerénység mindenütt" - mondta az öreg Arany. "Ha az egyházban a történelem folyamán valamiből lett valami, az mind az alázatban fogant", mondta a csoportmunka hajnalán 50-ben Tatán a csoportmunkával kapcsolatban Sanyi bácsi. Gyermekbetegségnek érzem azt a nagy-nagy öntudatot. Félek a keserves ébredéstől.

1972

KIRÁLY IGNÁCZ HITVESTÁRSÁK, HÁZASTÁRSÁK... SORSTÁRSÁK...

(Vallomás a Házasság Hete alkalmából.)

Kedves olvasók, fogadjatok most sorstársul bennünket, ha másért nem, a 44 éves házasságunk miatt... Jó, vannak a miénknél jóval nagyobb múltú és híres házasságok, miként a Püskiék 71, Máraiék 66, Kós Károlyék 63 éveikkel. És milyen éveikkel! Jól megküzdött éveikkel. Gyümölcsözően vajúdott éveikkel. Én nem írtam kézzel és 1 példányban 8 székel szerelmes balladát,

mint Kós írt Idájának... Mi Zsikémmel 8 leány és 8 fiú költeményt hoztunk a világra. A már ringatható 20 unokánk pedig reményt fakasztó jövőkép hordozója. Csak semmi rózsaszín köd! Gyermek-költeményeink egyediek, minden korosztályuknak megfelelő kajlaságukkal és erényeikkel. Volt, van, lesz itt még megküzdeni való. Összemosolygó vigaszunk, hogy mi sem glóriával jöttünk a világra. Máig sem sikerült megszentülnünk. Hogy mégis kikerekedett valami, az rajtunk kívül még sok erőnek köszönhető.

Ugye nagyon szomorú lenne, ha számunkra az Édesanyák napja kellene ahhoz, hogy felfigyeljünk rájuk? Ugye mi nagycsaládosok a házasság ünnepi hetét sem mulasztásaink pótlására használjuk? Tudjátok, mint a felekezetükbe beleszületett hívők, akik a „sátoros ünnepek” templomlátogatásával akarják letudni az év hitetlen betyárságait. Hihetetlen mennyiségű és minőségű olvasható, hallgatható anyag kering arról, hogy hogyan kellene szép házasságban élnünk. Ez nagyon dicséretes. Magam is vallom: amilyen az érték szemléletem, olyan a jobba levési esélyem. Ha tudom, belátom, hogy mi az eszmény és hol a gyenge pontjaim, akkor van esélyem a fejlődésre. Így lehet a dicséretes lehetőségből gyümölcsözőbb minőségi élet. Minőségibb házasság. Abba a korosztályba tartozom, amely Gyökössy Bandi bácsi bölcs lelkészi terapeuta gondolatain, Bulányi Gyurka bácsi piarista szerzetesi, kemény normára nevelésén cseperedett házasság ügyben. A magam, a magunk felelőssége azonban sosem volt rájuk, vagy bárki másra átruházható, áthárítható. Bajainkat magunknak kellett megoldanunk. Persze, nagy erőt jelent az embernek, ha tudja: sokak aggódó, drukkolóan biztató imádságos szertete van velünk. És értünk.

Olyan könnyű belesodródni a kapott értékeket elnyelő életbe. „Nagycsaládos vagyok, hát segítsenek. A család oltárán égetem el az életemet, hát karoljanak fel...” Tisztázzuk ezt. Nekünk senki nem tette kötelező feladattá, hogy nagycsalád legyünk. Hogy a mi életre szóló szövetségünk természetes következménye lett, hogy átlagosnál nagyobb létszámúak lettünk, ez nem jelentette, hogy mások nyakára szüljünk, nagyszülőkére, testvérekére, baráti körünkére, egyesületünkére, társadalmunkéra. A magunk szeretetére szülünk. Nem elvárt, de nagy áldás volt, mikor valakik észrevették anyagi megroppanásainkat. Segítségüket rendkívüli ajándéknak éltük meg. Mások nagylelkűsége tanított meg érték áramlatotóvá fejlődni. Mindent elnyelőből, föléből érték teremtővé és érték áramlatotóvá válni. Nem csak anyagiakban. A házasság nem gyerekgyár, hanem minőségi emberek elszaporítása a földön. Szándékában mindenképpen és a sikertelenség nem adhatja fel velünk a jó elvet.

A házasság anyagi üzemelésére sokat figyel a világ. „Hogy bírjátok, mennyiből jöttök ki, mi mindenre vagytok jogosultak... ?” -szoktak záporozni a riporterai kér-

dések. És nézik a fazék méreteket, a palacsinta mennyiségét tippelik az előszobai cipő mennyisége alapján... Felületen lépegető, kedveskedni akarások ezek. A dolgok azonban mélyebben dőlnek el. Valahol ott, ahol lelket mond az ember. Valahol ott, ahol szemléletet mond az ember. Vagyis, hogy mi végre is szövetkeztünk. Ott dől el, hogy legalizált ingyen szex, vagy önátadó megajándékozása egymásnak a házasság... Öregségem miatt van bennem hatalmas kérdőjel a mára természetessé vált összefekvések miatt? Lehetséges. Ami azonban aggasztó kérdés számomra, hogy a talán házasságig emelkedő párkapcsolatok honnan merítenek majd erőt hűségükhöz, ha a legszentebb testbeszéd, a szerelmi ölelés, hormonháztartási önzéssé silányult? Szemléletről beszélünk. Itt dől el az is, hogy házastársul „veszem” társamat, vagy netán neki ajándékozom magamat, amint ezt ő is teszi velem. Itt dől el az, hogy „enyém” ő, birtoklom őt, vagy netán egymás boldoggá tevésének szent versenyére vállalkozunk? Tanúsíthatom, hogy nem könnyű az élni-től eljutni az éltetni-ig.

Fura dolgokat tapasztalok. Mintha az lenne a közbeszédben a modern, hogy a házasság magánügy. Ebbe ne szóljon bele se szülő, se testvér. A normákat hagyjuk meg az öregek, a régiek bigott múzeuma számára. Megérne egy tanulmányt az is, hogy meddig magánügy az életünk és honnan köz ügy. Közös ügyünk. Tapasztalom, hogy a házasság nem megy jó kapcsolati beágyazódás nélkül. Az egészséges embernek jók a kapcsolatai. Önmagával, házastársával, embertársaival... Istenével. De nagy kár, hogy manapság a jó fogalma is az önközpontúság fogalma lett. Jó, ami nekem az. Pedig évezredek kulturális hagyományában a jó olyan értéke valaminek, vagy valakinek, mely önmagán túlmutat. Tökéletesség, mely tökéletesít. A jó kapcsolat tehát egymásra hatásban megnyilvánuló érték. A jó házasság ezért több, mint nem veszekedő párkapcsolat, mint elvárásokat elviselhetően teljesítő üzemelési, működési szerződés. Jó, tudom, hogy a jónak is vannak fokozatai, mélységei. Számomra azonban a házasság sokkal nagyobb érték annál, mint hogy egy nőnek és egy férfinak egymást testileg, lelkileg, szellemileg föléllő intézménye legyen. Olyan a társadalom, amilyenek az alapsejtjei. El kell szaporítanunk a jó házasságokat. Az éltetni akarókat.

De egyszerű is lenne, ha egymást meg tudnánk változtatni... Ezen fáradoznak a házasság címen egy fedél alatt küszködő tömegek. Harcosan, páros magányban. A drogos J. Cash cuntry énekes írta feleségéről: „Jun kiszerette, kiimádkozta belőlem a rosszaságot.” De sok konfliktust elkerülhettem volna, ha nem feleség neveléssel, hanem önneveléssel foglalkoztam volna! Hosszú az út, hogy az egymás két szép, vagy néha nem is szép, hanem villámokat szóró szemébe nézéstől eljussunk az „együtt nézünk ugyanabba az irányba” szemléletig... Sőt nem csupán együtt nézünk, hanem együtt is haladunk ugyanabba az irányba. Hát nem fura, hogy

annyi jó példa, annyi jó szakmai segítség, világnézeti kapaszkodó ellenére még csak itt tart a házasság helyzete? Ott, hogy a törvényesen megkötöttek fele felbomlik, a gyerekek 40 %-a házasságon kívül születik... Talán be kellene látni, hogy nem csupán a megélhetési és karrier számárlétra érdekében érdemes évtizedeket tanulnunk, hanem emberi minőségünk javítása is megéri némi fáradozást. Ha egyet értünk, tegyünk érte, mi kedves SORSTÁRSOK!

PINTÉR ISTVÁN

A TÚLNÉPESEDÉSRŐL

Jómagam már 1982-ben felhívtam a figyelmet arra, hogy baj van a nagycsaládos eszménnyel. Csokorba gyűjtöttem kisközösségünk tagjainak vallomásait, amelyeket egy magán közvélemény-kutatás során jegyeztem fel. Ezekből az derült ki, hogy időnként már két-három kisgyerek is nyűgnek bizonyul. Korlátozzák a szülők mozgásterét, s főleg az anyára telepednek rá. Női szerepeinek így alig tud megfelelni, pedig abból jónéhány van. Saját igényeinek kielégítésére se ideje, se ereje nincs. Családcentrikus beállítottsággal sem zajlik szisztematikus nevelés, a rendszerességet a mindennapok taposómalma jelenti. A szűkös lakáskörülmények súlyosbítják a helyzetet, a zavartalanság nemritkán megoldhatatlan. Csend szinte soha nincs, az újabb kistestvérek érkezése pedig prolongálja az áldatlan állapotokat. A közös programok kínkeservesen jönnek össze, és egyáltalán nem idillikus légkörben zajlanak le. A házastársi problémákat a lelkipvezető próbálja tompítani, kevés sikerrel. Az asszonyok rettegnek egy esetleges válástól, a köteléket ismételt teherbe eséssel erősítetik. Férjeik vagy papucskok, vagy karrieristák, akik az ott-hont csak bázisként használják.

Messze vagyunk tehát a harmonikus kapcsolattól, pedig az élettársi közösségnek kifelé és távlatilag is hatnia kéne. A kiegyensúlyozott viszony csupán „önzés kettesben”, ezt még meg kéne fejteni emberhalászós országépítéssel is. „Szerencse”, hogy ilyesmit nem is terveztek be, legalábbis komolyan. Csoportunkban négy sokgyerekes házaspár volt, akik úgy kezdték meg közös életüket, hogy „a mi csemetéinknek már máshonnan kell indulniuk”. Huszonöt év távlatából kijelenthető, hogy ez nem sikerült, sőt, kevesebbre vitték, mint a szüleik. Papíron keresztények, de nincsenek a Bokorban. Az a tucatnyi gyerek bizony elkallódott, hiába számolták be őket automatikusan a gyülekezetbe.

A nagy család tehát nem igazolható vallási alapokon. Ilyen szempontból a kevesebb több lenne. Az egy főre jutó idő és energia növelhetné a sikeres nevelés esélyét. Ez persze csak elmélet, mert az Atya királysága nem építhető biológiailag. Sajnos, a szent kísérletek levezenylői így gondolják, s a szülők is hisznek benne, mert életmű gyanánt csupán a szaporulatot tudják felmutatni.

A szerelem örömhíre című szamizdat módon terjesztett könyvem azért íródott, hogy enyhítse azt a szexuális nyomort, ami a legtöbb keresztény házasságot jellemzi. Vitaindítónak szántam, ám a visszacsatolás elmaradt. Az előszóban céloztam arra, hogy számítok a fiatal házások hozzászólásaira. Ezt ikognítójuk megőrzése mellett is megtehetnék volna, csakhogy a már révbe jutott egyének „elfelejtették” azokat a problémákat, melyek korábban meggyötörték őket.

A túlnépesedés kérdésébe azért nem mennek bele, mert a vallásos fiatalok többsége párválasztási gondokkal küzd. Ez azt jelenti, hogy a családalapítás az egyetlen mód arra, hogy megéljék a nemiségüket. Az út tehát egyúttal cél is: a révbe érést ugyanis a házasság mivolt jelenti. Sajnos, ez az állapot a hitet is helyettesíti. Sokak fejében a kereszténység egyenlő a sokgyerekes életformával.

Fiatal koromban én is meg akartam nőszülni, de nem gondolkodtam nagy családban. Úgy hittem; olyan szabadon választott dologról van szó, mely csak a házaspárra tartozik. Ez óriási tévedés, mert a kis és nagy egyházak burkolt módon erőltetik a szaporulatot. Aki az általuk megengedett módokon akar családot tervezni, annak nem jönnek be a számításai. A pórul jártak aztán a hitükkel takaródnak.

Isten Országának ilyenén való építése valójában a Sötétség Birodalmának fenntartása. Nem véletlen, hogy sem Jézus, sem Pál apostol nem buzdított biológiai térhódításra.

A népesség növekedése ugyanis minden keresztényi erőfeszítést megghiúsít. A demográfiai robbanás elkerülhetetlenül erőszakot szül: nem a kardokból lesznek ekevasak, hanem a harangokból ágyúk. A tanítvánnyá tevési parancs a megtérítettek létszámával teljesíthető. Ám ezt sem tömegmérétekben kell elképzelni (vö. Tm 22., Mt 22,14).

A judaizmust létrehozó Mózesnek egyik elsődleges célja volt a nemzet létszámbeli növekedése, ezért is hozott meg számos, a család védelmét célzó törvényt. Ezekre valójában a társadalom működéséhez volt szükség, hiszen a kizsákmányoláshoz elengedhetetlen a tömegbázis. A vándorlás során leigázott törzsek is simán zsidóvá lehettek. Ehhez csupán azt kellett eldönteniük, hogy a nyakukat vagy a hímtagjukat metéltetik-e körül. Istenországa megalapítására elméletileg megvolt a lehetőség, hiszen Nagy Konstantin 313-ban államvallássá tette a kereszténységet. A zsidók már ennél jóval korábban meg-teremtették ehhez az Írásbeli alapokat, ezt kérte számon a hatalomtól Keresztelő János. A középkori protestantizmus ideológusai mind valami ilyesmit szerettek volna, ahogy a mi Bulányi Györgyünk is. A máig félreértett Pap Károly „Vissza a gettóba!” javaslata szintén a minőségi elkülönülést, s a világ elé élt jó példa nyomán bekövetkező erőszak-mentes térhódítást célozta.

Eme nagy emberek tévedéseit Jézus szellemi hagyatéka nyomán könnyű korrigálni, ám annál nehezebb zöldre vergődni a hívekkel (vö. Isz 86/166). Az állítólagos keresztények ugyanis nem olvasnak. Ismerek olyat, aki könyvespolcán tartja az ateista Gecse Gusztáv valóságellenes műveit, csak azért, mert a címekben szerepel a Biblia szó. Akkor, ugye, már érdemes megvenni... A belenézésre húsz év alatt sem volt idő, ahogy a hazai és külföldi újszövetség-kutatók írásaira sem.

A végső kérdések – köztük a túlnépesedés – nem foglalkoztatják őket. Egy magát teljesen hithűnek tartó személy a világvégével kapcsolatban Luther nézetét vallja: ha holnap köszöntene be, én akkor is ültetnék egy körtefát. Ezzel a logikátlan alapállással ma egy várost igazgat, noha annakidején belém azt sulykolta, hogy keresztény ember nem politizál. A bulányista szegénység-kicsiség-üldözöttség eszménye mára elillant a körülöttem levő testvérekből: senki sem akar alul érvényesülni. Főleg nem az Utat járás következményeként.

A hitetlen emberek demográfiai kérdésekhez való hozzáállása ennél is primitívebb. A metró mozgólépcsője előtt összetorlódott tömegben valaki azt mondta: kéne már egy háború. A romák a közösségükön kívüli környezetet szabad prédának tekintik, valahogy úgy, ahogy az USA a világ többi részét. Az etnikai szolidaritás mindenképpen mellettük szól: cigány hajléktalanok ugyanis nincsenek. Inkább összezsúfolódnak, de az utcán nem hagynak senkit.

Az alapvető bajt a materialista szemlélet és gyakorlat okozza, vagyis az ember istenítése, ami a világ szolgálatához vezet. Anno azt tanultuk, hogy az Isten- és emberszeretet elválaszthatatlan egymástól. Tekintve, hogy „a világ” a többi emberből, illetve az általuk létrehozott intézményekből áll, ezt a hittételt felül kell vizsgálnunk. Jézus nyilatkozatai alapján sem szolgálhatunk két úrnak, ezt az iszlám hagyományban megőrzött mondásai még világosabbá teszik.

A világ már régen nem kezeli szentségként az anyaságot, s alanyi jogon biztos, hogy nem az. Lépten-nyomon belebotlok olyan édesanyákba, akik alpári stílusban és kiabálva „beszélnek” gyermekeikkel, ráadásul a nyilvánosság előtt. A trágár szavaknál sokkal fül-sértőbb a hangszín, melyből az derül ki, hogy legszívesebben megszabadulnának tőlük. Vajon tisztelhetjük és szerethetjük-e az ilyen embereket, pusztán biológiai anyaságuk okán? S apa-e az, akinek apasága pusztán genetikailag bizonyítható?

Evilágban körülnézve mindenre rájöhet a kereső lélek, s ehhez kereszténynek sem kell lenni. A júdaizmus a teodicea kérdéseit a cimum eszmeifuttatásaival válaszolja meg. Eszerint azért van annyi igazságtalanság és szenvedés a földön, mert a Jóisten nincs jelen. Amikor ugyanis teremteni akart, nem volt helye, hiszen mindent Ő töltött be. Vissza kellett tehát húzódnia, hogy a szabaddá vált területen világot teremthessen. Evakuációja folytán viszont a Föld de facto „istentelenné” vált.

Ehelyütt nem taglalom az elmélet hibás voltát, de a pozitívumára felhívom a figyelmet. Ez abban áll, hogy egyesek már kultúrkörünk kialakulásának hajnalán észrevették, hogy ez az élet-világ nem jó. Innen már csak egy lépés a helyes konklúzió. Ha a kereső nem hagyja abba a gondolkodást, akkor megismerheti magát, s ezzel együtt a mindenséget is (vö. Tm 1., 2.). A személyiség fejlődése egészen a praexistens létig ívelhet!

Aki viszont nem megy be a szűk kapun, az veszedelmes útra tér. Kiközvetett pályán haladhat, ám ez az ív rotációba hajlik. Világa vele együtt semmisül meg, s a régi problémák mások számára termelődnek újjá. Ezt az ördögi kört a demográfiai robbanás úgy felgyorsítja, hogy az emberiség egyszerűen nem éri utol magát... Kollektív megmenekülés tehát nem lehetséges, de hát Evilág Ura éppen így tervezte! (vö. Jn 8,44b) A keresők átlátják a helyzetet, s előbb-utóbb a világ fiai is rájönnek arra, hogy mit kell tenni. Az egyháziak (= a papok és a hívek) azonban sereghajtóként fognak befutni a célba. Azért lesznek elsőből utolsók, mert nem használják az eszköket. Vakhitükben egymást támogatva haladnak ama gödör elé, amelyből nagyon nehéz kikapaszkodni.

ZÁGONI ERZSÉBET

HANGSZEREK A SUBLÓTBAN LÁTOGATÁS A CSERTA-FAMÍLIÁNÁL

Székesfehérvár - Zenés, táncos család a Cserta família, otthonukat a 19. század elején építette az ács nagypapa. A rokonságot sok derék palotavárosi mesterember színesítette.

"Hány utat jár meg az ember itt, / Míg annak szólíthatod? / Hány vízen át száll a galamb / Míg ágya lesz a homok? / ...A válasz a szélben kavargog" - énekelte Bob.

Nyargalászó, süvítő szélben dúdolgattam a Dylan-dalt, közben kerestem Csertaék Palota úti családi házát. Még a nagypapa építette a 19. század elején. Mindig több generáció lakott benne, ma is így van ez. A barátságos kerti asztal most árva a hirtelen jött hűvös, esős időben. A teraszon a 8 bicikli árválkodik, de holnap, ha az időjárás nem gonoszodik, rápattannak és tekernek. A zenész-családhoz azért kopogtattam, mert nincs az rendjén, hogy az irodalmi esteken saját szerzeményeket,

megzenésített verseket adnak elő, ám a beszámolómban jó ha egy mondat jut nekik: az esten Csertáék muzsikáltak. Ezúttal szeretném őket megénekelni. Legutóbb a Bokros János emlékkönyv bemutatóján hallottam az apát és fiát, zengték a Bokros-verset és refrénjét: "Föl-építjük a templomot!" Cserta Gábor ezt a lírai költeményt az elsők között zenésítette meg. Bakonyi István hívta fel rá a figyelmét, s mivel remekül sikerült, a Vörösmarty Társaság költői estjeit gyakran gazdagította,

színesítette ének és zene.

Míg a zongorára kerülnek a hangszerszámok, a ház aszszonya illatos feketekávéval kínál. Balázs a sublót fiókjából varázsolja elő a töröksípot, a tárogatót és társait. Egy zenész családban - stílusosan - a fiókos szekrényében nem zoknik és alsónemük laknak, hanem zene-szerszámok. Mutasd meg a hangszerszámodat, és megmondom, ki vagy - próbálok tréfálkozni, de Balázs esetében csak annyit tudtam kiokoskodni, hogy sokoldalú muzsikus, aki a népzene-től a klasszikus muzsikán és a jazzon át a világzenéig mindent játszik. Az apa büszke fiára, mert belőle profi zenész lett. Neki csak mérnöki diplomája van, Balázs viszont a Kodály gimázium és a Lausmann szakközépiskola után elvégezte a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem jazz-szaxofon szakát, majd népi-fúvós tanszakon is diplomát szerzett. Tanít a Hermann László Zeneiskolában és a Hang-Szín-Térben.

- Szerencsém volt, mert kis kölyökként a családban ölelt körül a zene, később a legjobb mesterektől tanulhattam, például Muck Ferentől, Borbély Mihálytól, Elek Istvántól, Csávás Attilától. Példaképem Sonny Rollings, de még van néhány, akinek a bűvkörében élek - mutat rá a falon lévő világnagyságok dedikált fotóira. Balázs számos formációban játszik klasszikusokat, szenvedélyes jazzt, nép- és világzenét.

- Fabula Rasa, Szaxophone Quartet, Modern Art Orchestra, New Soul Band... - sorolja az együtteseket, amelynek tagja. Ez lehet az igazi zenei Babel tornya? Ebből tanulhatja meg, hogyan és mit tanítson, hogyan teremthető új ritmus és rend, miután különböző zenei világok lépnek frigyre, s leomlanak az elválasztó falak, amiről azt hittük örökké állni fognak? Talán azt is meg tudja értetni tanítványaival, közönségével, hogy zené-

jén keresztül minden régi és új életformát, minden kultúrát meg lehet ismerni, érteni és szeretni? Példája azt is igazolja, hogy a népzene és a tudászene, a hagyományos meg a megkomponált, strukturált muzsika kölcsönhatásban él, egymásra építkeznek. A klasszikus és a populáris kultúra keverékében élünk, de nagyon nem mindegy, hogy milyen minőségű zenészek milyen minőségben házasítják, keverik nekünk a zenét.

A falakat nem csak zenei nagyságok, családi fotók is ékesítik. A Palotaváros több mesterét e család elei adták, volt köztük kalapos, kefekötő, ács, de még híres focista is. A női ág felsővárosi, a Cserta-familia ősei járszok. A gének zenés-táncos keveredéséből négy gyermek született: Gábor néptánc-pedagógus, Judit óvónő, aki fiúunokával ajándékozta meg a famíliát, a legfiatalabb, Kata üzleti főiskolát végzett. Balázs, aki 29 éves ország-világ-zenész, a diploma-koncertjén klarinétozott és táncra perdült, mert néptáncos múltja is van. Járja az országot, a fesztiválokat, a színpadokat, még a pecázásra sem jut elég ideje.

TURJÁK ILDIKÓ

EGYHÁZ ÉS BOKOR...

Lehet-e nyilvánosság a magyar katolikus egyházban?

Ki tudja, miért, alig-alig esik szó arról, hogy mi történt az utóbbi negyven évben az egyházakkal. Arról pedig egyáltalán nem lehet tudni és hallani, hogy e történetek miféle, mindmáig kiheverhetetlen követ-

kezményekkel jártak az egyházak életére. Hallunk, olvasunk a pártok szétzilálásának, megszüntetésének módszereiről, eszközeiről és következményeiről. Kezdenek ismertté válni ugyanezek a tények a civil társadalomban oly jelentős szerepet betöltő egyesületek vonatkozásában is. Igaz, e tények éppen az egykori pártok és egyesületek egykori tagjai jóvoltából kerülnek napvilágra. Elemzésüket, s az abból mára érvényes konklúzió levonását is az események részesei, szenvedő alanyai végzik el.

Úgy tetszik, hogy az egyházakra vonatkozóan sem történhet másként. Kinek-kinek a saját közvetlen vagy közvetett tapasztalatiismereti anyagából kell felszínre hoznia a maga egyházára vonatkozó tényeket, elvégezni azok elemzését, és levonnia a szükséges konklúziókat. A katolikus egyház tagjainak a katolikus egyházat érintő múltbeli, de árnyékát a jelenbe is átvetítő történetekkel kell szembesülniük, s azokat a nyilvánosság elé tárniuk. Csakhogy az egyházak sem belső, sem külső

indítást nem érznek arra, hogy közelmúltjuk napjainkig ható szomorú tényeivel szembesüljenek.

Valóban nincs rá igény, nincsen érdeklődés e téma iránt? Nem gondolhatjuk. Sokkal inkább kell azt gondolnunk, hogy az egyházak maguk az akadályai annak, hogy nyilvánosságra jussanak az egyházakat ért károsodások. Még a kommunista mozgalomnál is nehezebb ugyanis az isteni tekintélyre hivatkozó társaságoknak elismerniük, hogy önhibájukból és/vagy az erőszak kényszerítő erejéből küldetésüket nem vagy csak egészen töredékesen tudták teljesíteni.

Nézzük tehát a tényeket-a katolikus egyházat az elmúlt évtizedekben többször is az egyházi és nem egyházi sajtó botránykrónikáinak szereplőjévé lett, *Bokor* néven ismertté vált katolikus *bázisközösség* szemüvegén át.

1945 februárjában egy horvát jezsuita érkezett a debreceni piarista gimnáziumba. Rövid idő (kb. 30-40 nap tartózkodás) alatt négy csoportot hozott létre, mondván, eljön az idő, amikor az egyház csak ilyen kis csoportokban lesz képes tovább élni. Amikor eltávozott, a rend egyik fiatal tanárát bízta meg munkájának folytatásával. Bulányi György vállalta a számára teljesen újszerű és ismeretlen munkát. Mégpedig rendi és püspöki előjáróinak tudtával és engedelmével. Mindszenty hercegprímás közvetlenül letartóztatása előtt azt mondta e munkára: „Tegye, tanár úr, azt, amit előjárói mondanak. Egyébként az egyháztörténetet nem azért tanulunk, hogy régiségtani ismereteinket gyarapítsuk. Párttitkárok sohasem határozhatják meg az egyház feladatát.”

Az egyház és a Bokor

A rendi előjárók és püspökök támogatását bizonyítja, hogy még 1950-ben is — a már várható üldözés miatt titkos — lelki gyakorlatait az Actio Catholica székházában tarthatta az igen hamarosan országossá növekedett mozgalom. Íme a Bokor korai, rövid története. S most tekintsünk a magyar egyház 1950-nel kezdődő történetére.

1950. augusztus 7-én Rákosi kényszerítésének engedve — a pápa kifejezett parancsa ellenére — a püspökök megkötötték az állammal a megállapodást. Azt a megállapodást, amely ellenkezik az egyházjoggal, és a lehetetlenülésig gúzsba köti az egyház élettevékenységét napjainkban is.

A püspöki kar az egyház életét próbálta megmenteni a megállapodás aláírásával. A megállapodást aláíró püspöki kar élén álló dr. Grósz József kalocsai érsek fél évvel később maga is börtönbe került, 15 évi fogságra ítélték. Az állam tombolt, és azt állította, hogy nemcsak Mindszenty, hanem Grósz is összeesküdött ellene. A püspökök megbízhatatlanságára hivatkozva most már minden püspöki aulába beültették a hatalom embereit. Tudtuk nélkül egy levél sem mehetett ki onnan, és nem juthatott be oda. Az ordináriusoknak meg kellett szakí-

taniuk a kapcsolatot azokkal, akik nem engedelmestek az állammal, akik nem voltak békepapok. A püspökök papjaikat jó és rossz papokra kényszerültek felosztani. A rosszak, az imént említett engedetlenek valójában a püspökök szimpátiáját és hallgatólagos támogatását bírták. A jók viszont az államhatalom szempontjait képviselték, s ennek végrehajtására kényszerítették az immár gyakorlati tapasztalatok alapján helyzetük súlyos-életveszélyes voltát felismerő ordináriusokat. Kezdetét vette ezzel a magyar egyház sajátos keresztútja, helyesebben tragikomédiája. Úgy, amint ezt egy később 14 évi börtönbüntetésre ítélt fiatal pap bölcs előrelátással megjövendölte: „Mostantól kezdve egyházi, azaz hierarchikus segítségével folytatják az egyházüldözést.”

1957-ben a szabadrábra került Grósz József vezetésével a püspöki kar „haladó”, azaz internálást, börtönt nem kockáztatott tagjai kollektíve beálltak a békepapi mozgalomba, ámbár 1965 novemberében e mozgalom fő képviselőit felfüggesztette a pápa. Néhány hónap múlva azonban már püspökök álltak e mozgalom élén, s az akkori Vatikán szemével nézve már csak a bázisközösségek engedelmestek a pápának. E lépés következtében a bázisközösségek az egyik, a püspöki kar egy másik táborba kerültek.

E kiscsoportok 1961 elején élték át harmadik nagy letartóztatási hullámukat. 120 személyt tartóztattak le, papokat, s a laikusok sorából férfiakat és nőket. S ekkor a magyar püspöki kar nyilatkozatot tett közzé 1961. március 7-én a sajtóban, és megparancsolta papjainak, hogy a vasárnapi istentiszteleten olvassák fel azt. A nyilatkozat azt hozta az egész világ tudomására, hogy a letartóztatottak nemcsak az állam, hanem az egyház ellenségei is. A nyilatkozat időpontjában a letartóztatottak még nem voltak elítélve. Az ellenük eljáró hatóságok mondhatták tehát a letartóztatottaknak: a püspököt már elítélt téged.

Lehet, hogy a püspöki kar egyes tagjai maguk is csak az újságból értesültek arról, hogy ilyen nyilatkozatot tettek, mint ezt egyikük később állította. Az akkori püspöki karból azonban mind a mai napig senki sem cáfolta meg az 1961-es nyilatkozatot. Sőt az idáig megtett úthoz, ha késve is, de megérkezett a vatikáni jóváhagyás. 1964 szeptemberében részleges megállapodás jött létre a magyar állam és a Vatikán között. A rá következő napokban a pápa érsekké nevezett ki olyan ordináriusokat, akik négy és fél évvel korábban nyilvánosan és világosan elítélték a magyar egyház 120 hitvallóját.

Itt meg kell szakítanunk a magyar egyház történetét. Vissza kell tekintenünk a Bokor néven ismert katolikus bázisközösség történetéhez, amelyet születése pillanatában, 1945—46-ban hagyunk el.

E történet két fejezetre oszlik. Az* 1951-ig terjedő időben az akkori egyházi előjárók kedves gyermeke volt a Bokor, amelyet az egyes előjárók vérmérséklete és a politikai nyomás súlyosságának függvényében a hierarchia nyíltan vagy hallgatólagosan élni engedett

vagy támogatott.

1951-ben Bulányi György piaristát, a mozgalom vezetőjét és több társát letartóztatták. Őt életfogytiglanra, társait sokéves börtönbüntetésre ítélték. 1960-ban Bulányi amnesztiával szabadult, és ismét nekifogott a történelmi viharok által megtépázott nyájának összegyűjtéséhez, illetve az elveszettek helyébe újak kereséséhez. A hatvanas évek második felében már ismét élt három közösség. A következő évek során a közösségek száma szolidan ugyan, de évről évre gyarapodott. Tagjaik a mozgalom első életszakaszához hasonlóan komoly hitvalló életre törekedtek, személyes ismeretségi körükben, plébániákon erőteljes apostoli tevékenységet folytattak.

Munkájuk jótékony hatása egyes egyházközösségek életében mind a mai napig érződik. Annak ellenére érezhető ez a hatás, hogy az elkövetkező események a Bokor apostoli törekvéseit egyre inkább gátolták.

Most pedig visszatérünk a magyar egyház történetéhez. 1970-ben került sor a bázisközösségek elleni utolsó perre. 1975-ben a magyar kormány aláírta a helsinki egyezményt. Ez fordulópontot jelentett: a közösségi munka, amelyért két évtizeden keresztül százak és százak vállaltak magukra hosszú és nehéz börtönbüntetést, mostantól már az emberi jogok közé tartozott. Ekkortól kezdve már nem tartóztattak le ezért senkit. Az állam kezéből kiesett a bázisközösségek ellen idáig használt fegyver. Más, hatékony eszközt kellett találnia.

1973-ban a Szentszék megüresedettnek nyilvánította Magyarország primási székét, mivel a 81 éves Mindszenty bíboros száműzetésben élt. A Szentszék a következő évben Lékai László veszprémi püspököt esztergomi apostoli adminisztrátorrá, majd két évvel később. 1976-ban Magyarország primásérsekévé nevezte ki. Még ugyanabban a hónapban az esztergomi papi szeminárium egyik tanára — Dr. Szendy, akit néhány év múlva kineveznek Veszprém püspökévé — eretneknek bélyegezte Bulányi teológiai tanításait. S ezzel ismét a Bokor történetéhez kanyarodunk vissza.

Bulányi a hír vételére sietve felkereste Dr. Szendyt, és letette asztalára hatkötetes művét, kifejezetten azzal a kéréssel, hogy Lékai bíboros vizsgálja meg, mi eretnokség van abban. Néhány hónap múlva az említett könyvek azzal a szóbeli üzenettel kerültek vissza hozzá, hogy Dr. Szendy betegsége miatt nem tudta tanulmányozni őket.

Ugyanez év kora őszen a magyar piarista tartományfőnök arról értesítette Bulányit, hogy Lékai primás felkereste őt, és arra kérte, hogy a piarista generális által hívassa ki Magyarországról. Bulányi tüstént írt a primásnak, és megkérdezte tőle, miért nem szól hozzá közvetlenül, ha valami kifogása van ellene. Levelére nem kapott választ. Ugyanez év (1976) decemberében a primás a püspökkari konferencián Dr. Szendy egy írását osztotta szét püspöktársai között, a következő cím-

mel: „Bulányi Györgynek valószínűleg hiányos teológiai műveltségéből származó tanításai'. f*.” Ezenkívül a primás minden ordináriusnak egy listát adott át, amely egyházmegyéik „bulányista” papjainak nevét tartalmazta azzal a kéréssel, hogy egyházi büntetéssel sújtsák őket. Mind a püspökök, mind mások előtt teljesen világos volt, honnan kapta a primás ezt a listát.

Még ez év decemberében mintegy 25 személy, a Bokor közösségének túlnyomórészt laikus tagjai egyenként vagy hármas-négyes csoportokban audienciát kértek és kaptak a primástól. Előadták a primásnak, hogy Bulányi tevékenységét az országban szükségesnek tartják, mivel a kisközösségi munka révén tartották meg, illetve nyerték vissza hitüket. Hivatkoztak az új „Evangélium Nuntiandi” kezdetű enciklikára, melyben a pápa a bázisközösségeket az egyház reménységeinek nevezi. A primás azt válaszolta nekik, hogy az enciklika ezen numerusa és állítása Magyarországra nem érvényes. Kifejtette nekik, hogy a jövőben nem lesz lehetőségük plébániákon lelkigyakorlatot tartani, mert ez tilos. Korábban ugyanis egyes plébániák erre lehetőséget adtak. Végül az öt felkeresők egy fiatalabb csoportjának szelíden és megértően azt mondta: maguk jót akarnak, túlságosan is jót, ez azonban Magyarországon nem lehetséges. A következő napokban a primás ezen látogatóit a rendőrség írásban értesítette, hogy útlevelüket elveszi, mert külföldre utazásuk „közérdeket sért”. Néhányan fellebbeztek. A válasz elutasítás volt, megerősítve az elvételkor adott indokot.

A „kis lépések” útján

Az összefüggések túlságosan is világosak voltak. Senkinek sem lehettek illúziói. A Vatikán „keleti politikája” értelmében — s ez a politika gyökeresen különbözött a korabbitól — olyan primás került a magyar katolikus egyház élére, aki világosan és tudatosan járta a maga útját. A totális állam nem tűri a kiscsoportokat, ha nem képes ellenőrizni őket. A hierarchiának kell megsemmisíteni őket. Ellenértékként ezért az egyház az államtól engedélyt kaphat olyan egyházi tevékenységekre, melyek az állam számára nem veszélyesek. Ez a „kis lépések” útja. Felmerül a kérdés: vajon ez az út az egyház számára jó üzlet-e? Úgy tűnik, a primás nem kételkedett ebben. Mások ellenben, így a Bokor közösségei is, úgy vélekedtek, hogy a hierarchia végletesen rossz üzletet kötött, amikor az elmúlt évtizedek egész mártír-hitvalló vonalát kívánta saját kezűleg kioperálni az engedményekért cserébe a magyar egyház testéből.

1977 januárjában a kalocsai érsek indítására a bíboros magához hívatta Bulányit, és a konfliktusfeloldó szándékúnak mondott beszélgetésben közölte, hogy tudomása szerint Bulányi csoportjait és lelkigyakorlatait több seminarista is látogatja. Ezért ezeket nem fogja felszentelni. Második alkalommal, mint egy, a Bulányit elítélni hivatott egyházi törvényszék elnökeként találkoztak egymással. Noha a primás támadásainak éle főleg Bulányi személye és a hozzá tartozó kiscsoportok

ellen irányult, mégis „fekete bárány” volt számára a kiscsoportok minden fajtája. A kivételes figyelem annak köszönhető, hogy a magyarországi közösségek létrehozásában az állam kezdeményező szerepet tulajdonított Bulányinak. Ugyanakkor tőle függetlenül mellette is és utána is voltak számosan, akik az egyház tovább élésének útját ugyancsak közösségek létrehozásában látták. Ezek a kiscsoportok nem részesültek a Bokorhoz hasonló, korántsem örvendetes, kitüntető figyelemben, de egyik-másik támadás kifejezetten ellenük irányult. A püspöki kar egyik körlevele a „Regnum Marianum” ellen szólt, a másik a Bokor ellen. A késői hetvenes években a Regnumhoz tartozók még nem sejtették, hogy hamarosan ők lesznek a „jó kiscsoportok”.

Közben azonban új események következtek, és ezért az államnak és a primásnak új oldalt kellett nyitniuk kiscsoport-politikájukban. 1979 szeptemberében a Bokor egyik tagja, Dr. Merza József, egy magas képességű matematikus, négy gyermek apja, negyvennyolcadik életévében behívót kapott katonai szolgálatra. Harminc évvel korábban találkozott a Bokor bázisközösséggel. A Bokor közösségeiben ekkorra egyre követelődőbben jelentkező felismerés a jézusi „szeressétek inkább ellenségeiteket” parancsra vonatkozóan tette indította őt. A hatóságoknak írásban bejelentette, hogy lelkiismerete nem engedi meg a katonai szolgálat teljesítését. Abszolút ellentmondásban van ugyanis az ellenségszeretet parancsával, ha egy keresztény bármely okból megöli embertársát, vagy ennek jövőbeli elkövetésére esküt tesz (katonai eskü), s az erre való felkészülés céljából katonai kiképzésben vesz részt. A bejelentést követően letartóztatták és elítélték. Az esetről a Bokor értesítette a püspöki kart. Semmi választ nem kapott ugyan, de a primás Paskai püspöktől, a püspöki kar teológus szakértőjétől véleményt kért az esetről. Paskai elkészítette *Nézet* címen összefoglalt véleményét: „Az egyetemes keresztényi lelkiismerettel nem áll ellentétben a katonai szolgálat... pillanatnyilag az erő csökkentése az egyik oldalon az erőszak növekedését vonná maga után a másik oldalon.” A következő években ezek a teológiai gondolatok gyakran hallhatók a primás szájából.

Bár az akkori magyar politikai gondolkodás számára a kisközösségek léte változatlanul kellemetlen volt ugyan, de még sokkal inkább kellemetlennek és veszélyesnek találta a lelkiismereti szolgálatmegtagadás eddig hazánkban ismeretlen precedensét. Az amúgy is kivételes figyelemmel kísért Bokor volt ismét az úttörő.

Ezt követően a pápa 1980 húsvétján levelet intézett a magyar katolikusokhoz. E levél a kiscsoportokat is megemlítette a katekézis lehetséges és ajánlott formái között. A primás szemlélete, hogy az „Evangelii Nuntiandi” 58. pontja nem érvényes Magyarországra, többé nem tartható. Fél év múlva az *II Regno* folyóiratban megjelent tehát egy nyilatkozata: Magyarországon van-

nak „jó” bázisközösségek, amelyek tisztelik a hierarchiát, és vannak „rosszak”, melyek nem tisztelik a hierarchiát, és megtagadják a katonai szolgálatot. A Regnum Marianum kiscsoportjai a jók, a Bokor kiscsoportjai a rosszak. Kész az új platform.

A két közösség, a Regnum és a Bokor az elmúlt évtizedekben ugyanannyit szenvedett, a Regnum talán többet is. Kapcsolatuk testvéri volt. 1981 pünkösdjén, a Regnum által évről évre megtartandó ifjúsági találkozón. Nagymaroson másodízben vett részt a primás. (Előzőleg az 1980-as pápai levelet követően jelent meg.) Közölte azonban, hogy az ünnepi misén csak akkor koncelebrál az ott megjelenő papokkal, ha azok a mise előtt hajlandók aláírni az általa írásban lefektetett teológiai nézeteket. A Regnum ekkor azt képviselte, hogy inkább eltekint az ifjúsági találkozó megrendezéséről, mert e feltétel teljesítése megtöri a magyarországi kiscsoportok egységét. A primásnak engednie kellett. A következő évben azonban, 1982-ben, fél órával a mise előtt kijelentette, hogy Bulányival, valamint egyházmegyéje másik, Bokorhoz tartozó papjával, Kovács Lászlóval nem hajlandó koncelebrálni. Döntését tudomásul kellett venniük. A Regnum papjai közül egyesek nem öltöztek be, a többség azonban koncelebrált a primással. Végre úgy tűnt, megtört a kiscsoportok egysége.

A jó és rossz kiscsoportok megkülönböztetésében a primás és az Állami Egyházügyi Hivatal tökéletes összhangban volt. Az utóbbi vezetője szokatlanul új hangot ütött meg. Azt mondta, hogy az egyházban mindig is voltak kiscsoportok. Az számára teljesen érthető, ez az egyház belső ügye. Az állam számára csak egy a fontos: a kiscsoportoknak el kell ismerniük az állam törvényeit.

Ugyanennek az időszaknak az eseménytörténetéhez tartozik, és magyarázatul szolgálhat a következő: 1981. szeptember 6-án a primás ünnepélyes prédikációt tartott a magyar történelem katonahőseiről, és a katonai szolgálat megtagadóit félrevezetőknek és félrevezetteknek nevezte. Három nap múlva felfüggesztette, és ezenfelül félévi kényszertartózkodásra ítélte káplánját, Kovács Lászlót, aki az előző augusztus folyamán 700 fiatal számára egy más jellegű prédikációt tartott. Kovács prédikációjában a kicsiny, szegény és fegyvertelen Jézust, és nem pedig a katonákat dicsérte. A büntetés indoklása: Kovács a prédikációhoz nem rendelkezett az illetékes ordinárius engedélyével.

Az igazság az, hogy az ifjúsági találkozó előestéjén az ÁEH telefonált az ordináriusnak: akadályozza meg Kovács prédikációját. Kovács a büntetés ellen fellebbezett a Szent Klérus Kongregációhoz. A mai napig nem kapott választ.

A következő hónapban egy másik. Bokorhoz tartozó papot függesztettek fel, Gromon Andrást. Ő is prédikált, mégpedig így: mivel a primás prédikációja a katonahősökről a katolikus újságokban is megjelent, kötelességemnek tartom, hogy közöljem a hívőkkel, hogy a

prímás prédikációja nem áll összhangban Jézus hegyi beszédével. Gromon András már minden egyházi peres eljárás nélkül függesztette fel püspöke.

A büntetések miatti botrány és felháborodás hullámai egészen a Csendes-óceánig csaptak. A magyar püspöki kar illetékesének a külföldi sajtóban kellett nyilatkoznia, hogy a szolgálatmegtagadásra vonatkozó II. vatikáni zsinati tanítással a magyar püspökök is egyetértenek. Hogy a Bokor ellen kezdett harc tovább folytatható legyen, a prímásnak ismét új utat kellett választania. Így tett.

Nyílt konfliktus a hierarchiával

1981 novemberében a prímás egyházi büntetés fenyegetése mellett „dialógusra” hívta Bulányit. Mivel a prímás négy teológiai professzor élén kívánt teologizálni, a párbeszédre Bulányi is négy társával jelent meg. Nem engedték be őket. A professzorok a helyszínen kérdéseket tettek fel Bulányinak, amelyekre ő rövid idő múltán írásban válaszolt. E válasz másolatát egyidejűleg a Hittani Kongregációnak is megküldte. A második ülésen a professzorok közölték, hogy más válaszokat kívánnak hallani. A prímás kijelentette, hogy ebben a dialógusban nincs helye a dialógusnak, mert ő és a professzorok hivatalból képviselik az egyház tanítását. Bulányi, belátván a dialógus képtelenségét, levélben tudósította a prímást, hogy a harmadik ülésen nem kíván megjelenni. Ugyanakkor vallomást tett tanításáról. E dialógusnak nevezett törvényszéki ülés után a püspöki kar az újságokban azt tette közzé, hogy Bulányi tanai eretnekek, ezért azokat vissza kell vonnia. Bulányi azt válaszolta, hogy semmi visszavonnivalója nincs. Nem tanítja ugyanis azt, amit az újságokban neki tulajdonítottak. Mivel azt, amit nem tanított, nem is vonhatta vissza, a püspöki karnak meg kellett büntetnie Bulányit. Amit 1951-ben az állam már elvett tőle — a nyilvános működés jogát — azt elvették 31 év után püspökei is.

A prímás megtalálta a biztos útját annak, hogy lehetlenné tegye a Bokort az egyházban. Az állam ideges a lelkiismereti szolgálatmegtagadások miatt, ezért azonban az egyház nem ítélt el senkit sem. Amire nem képes a morálteológia, arra legyen képes a dogmatika. A következő' vád, amelyet a négyévenként a pápánál teendő' szokásos látogatáskor fogalmazott a püspöki kar, így hangzott: „van azonban (ti. Magyarországon) a bázisközösségeknek egy másik fajtája, amely nemcsak engedetlen a hierarchiával szemben, hanem egyszerűen tagadja, hogy a hierarchia Krisztus akaratából létezik; úgy vélik, hogy az egyház tanító hivatala gyakran tévedett, és hogy nekik inkább a bennük megszólaló Szentdéteknek, mint a hierarchia utasításainak kell engedelmessékedniük.”

A Bokorról van szó. A magyar egyház történetének ismertetése nélkül, a Bokor által képviselt tartalmak célzatosan sarkított, torzított megfogalmazásban hangzanak el. Nem történik ugyanis említés arról, hogy a

Bokor legmerészebb álmaiban sem képzel vezetők nélküli egyházat. Olyan egyházat álmodik, amelyben a vezetők valóságos vezetők. Jézus ügyének elkötelezett emberek, akik képesek Jézushoz, az evangéliumhoz vezetni társaikat, mert a rájuk bízottak bizalmát bírják. Olyan vezetőkről álmodik, akiket e bizalom által igazolt rátermettségük következtében vezetőtársaik is elfogadnak. Amíg azonban az értelem egykor talán valóra váló álmait álmodja, addig is tiszteletben tartja az egyház jelenlegi strukturális felépítettségét. Arról sem történik említés a püspöki kar beszámolójában, hogy a Bokor elveti ugyan az engedelmesség erény voltát, mely a profán és az egyháztörténet tanúsága szerint nemegyszer súlyos bűnök elkövetésébe sodort jóhiszemű embereket, ugyanakkor elképzelhetetlennek tartja a Szeretet világának valósulását anélkül, hogy ne ragaszkodnánk egy másik, az engedelmességhez nagyon is közeli rokonságban lévő erényhez. Ez pedig az egymásra hallgatás, a belátás, a közös nevező keresésének, a lényegtelenben való engedékenységnak egyetlen szóval nehezen definiálható erénye. A célzatosan sarkított és torzított tolmácsolásnak a következménye: Róma érzékenyen reagált a közlésre.

1983 áprilisában megérkezett Budapestre az úgynevezett *első Casaroli-levél*. Ebben a vatikáni államtitkár röviden és világosan közli: a Bokornak engedelmessékednie kell. Hogy miben, azt a levél nem nevezte meg. Le kell tenniük a katonai esküt? Nem szabad plébániákon lelkigyakorlatot tartaniuk? Vissza kell vonniuk azt, amit nem állítottak? Ugyanis mindig ezek voltak az engedetlenség tárgyai. Választ a levél nem adott. A levelet a sajtóban rövidesen publikálták, majd félreértések elkerülése végett Lékai bíboros a *Magyar Kurír* 1983. XII. 15-i számában értelmezte is: „Casaroli Bulányi György atyát és társait az egyházat sértő visszaélései miatt elítéli...” 1986. január 31-én Ratzinger bíboros intézi a Bokor immár Rómáig felgörgetett ügye ellen a legkeményebb támadást. Felszólította Bulányit, hogy vonja vissza tanítását. Bulányi egy könyv terjedelmében válaszolt a Hittani Kongregáció bíborosának. Válaszolt, azaz nem vont vissza, hanem kifejtette azt, amit célzatosan sarkítottan és torzítottan juttattak a Hittani Kongregáció elé az ő tanításaként. Abból a célból juttatták oda, hogy a Hittani Kongregáció elítélje, s hogy ez az ítélet minden korábbinál súlyosabb akadályt jelentsen Bulányi és a Bokor magyar egyházon belüli tevékenysége elé. Bulányi válaszolt. E válasz egyik pontja interpunkció nélkül, fejezet címenként a következőképpen hangzik: „Az álmokat is el kell ítélni”. Lehet kérdés, lehet kijelentés, lehet felkiáltás, majd a befejező sorai: mindig kész vagyok arra, hogy jóakarátú emberektől tanuljak, és ezek között egyházam Szent Hittani Kongregációjától még inkább, és esetleg helyesbíteni magam, hogy Jézus igazságait egyre jobban megismerjem.

Pozitív patthelyzet

A választ követően a Bokor ügye mindmáig patthelyzetben van. Róma nem tett újabb lépéseket. Lécai bíboros halálával megüresedett az esztergomi érseki szék. Utódja, Paskai László bíboros elődjétől több tekintetben eltérő politikát folytat. Az ügy döntésre juttatását nem tekinti életfeladatának. Legalábbis a jelekből erre lehet következtetni. Mára sokat változott az államhatalom szemlélete és gyakorlata is. Pozitív változásoknak lehetünk tanúi az eddig még csak nem is túrt társadalmi mozgásokkal, az egyházakkal szemben is. Egy országban, ahol pártok megalakulásáról folyik nyíltszíni vita, ahol rég halálra ítélt s halottnak hitt egyesületek élednek újjá, és újak születnek, s ahol súlyos erkölcsi és gazdasági bajok borzolják a társadalom közérzetét, újszerű megítélés alá esnek az egyházak tevékenységei is, az egyházon belüli önszerveződésű kicsoportok is.

Már régen nincsen szó a bázisközösségek direkt állami üldözéséről, s nincsen szó arról sem, hogy közvetten, azaz az egyház útján akarják ezeket a közösségeket felszámolni. Legalábbis tűri az állam őket. Lehet, hogy nem szívesen, de mégis tűri. Ugyancsak pozitív szemléleti változás következett be az emberi jogok skálájának szélességéről alkotott államhatalmi nézetekben is. A lelkiismereti szolgálatmegtagadás — az emberi, a lelkiismereti szabadság jogán — rövidesen törvény formájában biztosított lehetőséggé válhat. S ez akkor is öröndetes, ha a törvénytervezet paramétereivel vitakozni szükséges, és mert azok továbbra is büntető jellegűek.

Tulajdonképpen a magyar katolikus egyház álláspontjában is pozitív szemléleti változások tanúi lehetünk. Gyulay Endre Csanádi püspöknek a *Magyar Hírlap* ban megjelent cikke felhívja a figyelmet az egyház ellen elkövetett súlyos bűnökre, amelyeknek az egész társadalom kárát látta.

Paskai László bíboros a miniszterelnökkel folytatott tárgyaláson szót emelt a lelkiismereti szolgálatmegtagadók ügye mellett, meghaladva ezzel saját korábbi álláspontját, meghaladva azt a püspöki kar által közzétett nyilatkozatot, amely még Lécai László bíborossága alatt született, s az interregnum alatt látott napvilágot a sajtóban.

Ugyanakkor a Bokor a bázisközösségek létrejöttének egyik, ha nem első fecskéje, a lelkiismereti szolgálatmegtagadás katolikus úttörője még mindig *persona non grata*. Bulányi viseli továbbra is az egyházi büntetéseket, a Bokor tagjai még mindig nemkívánatos személyek a katolikus templomokban. Sem saját rendezvények tartására, sem a pasztorális munkában való legális részvételre nincs lehetőségük. Az elmúlt évek során elhangzott, sajtóban megjelent vádak tömegével szemben továbbra sincs módjuk válaszolni. S rehabilitálásuk érdekében mások sem közöltek még egyetlen sort sem.

Csodálkozni természetesen nincs miért. Nincs,

mert nem csak a Bokrot nem rehabilitálják. Jobbára profán személyek kezdik feszegetni az elmúlt negyven esztendőben az egyházzal történeteket. A magyar egyház még az öt ért sérelmek számbavevésére is túlságosan benuult. Még inkább benuult annak elismerésére és nyilvánosságra hozására, hogy az egyházat ért sérelmeknek nemcsak elszenvedője, hanem eszköze-végrehajtója volt, olykor a hatalom kívánságait messze túl is teljesítve. Nem esik szó a Jézusért, az egyház érdekeiért börtön viseltek, meghurcoltak egyházon belüli kálváriájáról általában sem. Nemcsak a Bokor vonatkozásában. A buzgó papok munkáját lehetetlenné tevő áthelyezések sorozatáról, a keretből kitételükről, a buzgó kispapok föl nem szenteléséről stb. nem szól a krónika. De nem csodálkozhatunk azért sem a némaságon, mert ami a profán társadalomban végbemegy a közelmúlt tényeivel való szembesülés jegyében, az legtöbbször az érintettek kezdeményezésére történik. Ha nincs kezdeményező, nincs tisztánlátás. A Bokor tehát kezdeményezett. 1988. október 17-én levelet intézett Paskai László bíboroshoz közel 100 aláírással. Ebben a Bokort, kiváltképpen Bulányi Györgyöt ért támadások és egyházi elítélés nélkül érvényben tartott egyházi büntetések jóvátételének szükségességére hívták fel a bíboros figyelmét. Tették ezt annak tudatában, hogy a távolabbi és a közelmúlt történéseinek legfeljebb részese, s nem kezdeményezője volt Paskai bíboros. Tették abból a megfontolásból, hogy a bíborosi szék elnyerésével örököse lett nem általa kezdett, ám általa befejezést nyerhető s talán nyerendő ügynek. Tették, csak a maguk ügyére korlátozva felhívásukat. Holott nagyon is tisztában vannak vele, hogy a bíboros öröksége a Bokor ügyénél súlyosabb, mert a katolikusok sokkal szélesebb körét érintő problémák megoldása. Kaptak is választ rá a bíborostól. E válasz szerint a Bokornak tudnia kell, hogy nem és nem csak az államhatalom nyomására, annak intoleranciája következtében állt elő a jelenlegi helyzet: a hierarchia és a Bokor között lévő feszültség. Minősíti a levél hangvételét és a benne foglalt kívánságot: a rehabilitációra támasztott igényt. Állítja, hogy ő személyében dialógust kínált fel. Ez állítás igaz. Am rövid, s ez ideig sikertelen története külön tanulmányt igényelne. S végül megállapítja, hogy az aláírók számából következően nemcsak a Bulányival kezdeményezni próbált dialógus kudarcáról van szó, hanem a Bokor egésze is dialógusra képtelennek látszik. Megoldásként javasolja, hogy a Bokor találja meg az egyházat megosztó feszültség felszámolásának új időkhöz illő új útját.

Talán ennek az írásnak a nyilvánosságra jutása lehetne ez az új időkhöz megfelelő új út. Talán új út lehet, ha szembesül az egyház egy kikerülhetetlen kérdéssel: lehet-e glasznoszty az egyházban? Az egyház nyelvén megfogalmazva: Lehet-e aggiornamento a magyar egyházban anélkül, hogy elmérgesedett ügyeknél ne tekintsünk vissza az elmérgesedés okaira? Lehetséges-e meg-

újulás anélkül, hogy ne lássuk világosan, miféle események sorozata vezetett odáig, ahol ma tartunk? Lehetséges-e élet, tiszta, mérgezetlen levegő, ha nem mondjuk ki, hogy az, ami ma szabad, esetleg támogatott is, az tegnap büntetendő volt? Lehet-e közmegegyezés egyházban és társadalomban, ha csak azoknak szabad s támogatott tenni és mondani azt, ami korábban tiltott volt, akik tegnap még csak azt tették, ami szabad vagy esetleg megtűrt volt? Azok azonban, akik tegnap tiltás és büntetés ellenére is gondolták, mondták, tették, amit mára tűrnek és olykor támogatnak is, azok nem kapnak elégtételt, sem cselekvési teret?

1989.

MUSTÓ PÉTER SJ

„*Boldogok, akiket az igazságért üldöznek: övék a mennyek országa.*”
(Mt 5,10)

KEDVES GYURKA!

Már még azt hiszed, hogy nem akarok neked válaszolni, vagy megharagudtam májusi leveled miatt! Szó sincs róla! Szégyellem és sajnálom, hogy nem válaszoltam azonnal, mert gyors válasszal jobban ki tudtam volna mutatni baráti érzéseimet irántatok, mint most itt szavakkal. Hallgatásom miatt nem akarok sokat magyarázkodni. Csak annyit, hogy ebben az évben kétszer erős bronchitisem volt, azután költözök, majd helyettesítettem egy rendtársamat távol innen, Cali városában. Ennek ellenére írhattam volna. Nem tettem. Most itt vagyok. Tegnap másoknak írtam, ma neked válaszolok. Leveled itt fekszik előttem.

Legelőször is szeretném leszögezni, hogy Téged és titeket, meggyőződéseket és álláspontokat tisztelem, becsülöm, szeretem, és nagyon komolyan veszem. Személyesen az én hivatásom talán egy kicsit más, mint a tied, több mindenben nem vagyok olyan következetes, vagy néhány dolog nekem igen fontos, amit Te inkább háttérbe helyezel, és megfordítva. De örülnék, ha barátok lehetnétek. Igaz, talán nem egészen ugyanazokon az utakon járunk, hanem különböző világban, más helyzetekben, de ha nem tévedek, egy célért élünk.

A leveled végén kezdem:

Hogy Te magadat és a magyarországi Bokorközösséget az üldözött Jézussal és a prófétákkal hasonlítod össze, abban semmi rosszat nem látok. Mivel mind az állami hatóságok, mind az Egyház legfontosabb képviselői részéről támadást, mellőzést, elhatárolódást tapasztaltok, vigasz számotokra, hogy az igazi próféták, Jézus és követői is igen gyakran üldözés, megvetés, lebecsülés vagy kinevetés áldozatai voltak. Erről szól a Hegyi beszéd, ez a történelmi valóság.

Közép-Amerikában bérgyilkosok, az úgynevezett halálsvadronok az utóbbi években körülbelül ötven papot, apácát, rengeteg katekistát, összesen mintegy

százezer keresztényt gyilkoltak le, sokat közülük a legembertelenebb és legkegyetlenebb kínzások után. Hasonlóképpen történik ez sok más dél-amerikai országban, mint Argentínában is az utolsó katonai diktatúra alatt. Ez számomra annak a jele, hogy ők mártírok, és közelebb vannak Jézus személyéhez és tanításához, mint azok a papok és főpapok, akik saját paptársaikat jelentik fel a katonai hatóságoknál, és rendszeresen koccintanak a hatalmon levőkkel.

Jézussal, az ő sorsával való összehasonlítást egyáltalán nem tartom gőgnek. Sőt, ha szolgálai vagyunk, velünk sem bánnak jobban, mint vele, mert „ahol én vagyok, ott lesz az én szolgálóm is” (Jn 12,26). Ha üldöznek benneteket, jele lehet annak, hogy valószínűleg a próféták útját járjátok.

Ami Dél-Amerikában a fegyverfogást, vagyis a keresztények álláspontját illeti a fegyveres lázadással szemben, arról a következőket szeretném mondani. Ha szavaim nem is teljesen átfogó képet nyújtanak az itteni véleményekről, kívülről nézve a nemzetközi sajtó sokszor úgy ír, mintha a dél-amerikai keresztények lelkesednének az öldöklésért, gyilkolásért, fegyverek használatáért. Ez a sajtó az Egyesült Államok kezében van, annak szolgál. Érdeke, hogy az ellenzékét mindig karikatúrában, eltorzítottan mutassa be. Így aztán jogosan elítélhetik őket. A sajtó hírverése a dél-amerikai keresztényekről egyáltalán nem felel meg a valóságnak. A szabadság teológiájának képviselői, Msgr. Romero, akít meggyilkoltak, és mások is a legerősebben elítélik az erőszakot és a fegyverfogást.

De nem mennek olyan messzire, mint Te, barátaid a Bokorból és én magam is, aki mindig a katonai szolgálat megtagadása mellett foglalok állást. A dél-amerikai keresztények általában inkább a hagyományos teológiát követik, ami szerint jogos lehet a háború, sőt bizonyos történelmi helyzetekben a zsarnok meggyilkolása is. Az Egyházban a nagy többség mindig jogosnak tartotta a védekezést még fegyver használatával is, mint legutolsó, végső eszközt. Kell-e említenem a fegyverek megáldását?

Msgr. Romero, El Salvador érseke előbb nem támogatta a közép-amerikai állam polgárháborújában a fegyveres lázadókat. De amikor egyik plébánosát és barátját, a jezsuita Rutilio Grandét a katonák meggyilkolták, belátta, hogy állást kell foglalnia a teljesen korrupt, erőszakos és igazságtalan kormányhatalommal szemben. Végül is azért gyilkolták meg, mert utolsó vasárnapi prédikációjában azt követelte a katonáktól, hogy hagyják abba a véres elnyomást. „Isten nevében megparancsolom nektek, hagyjátok abba az öldöklést!” Másnap reggel a szerzetesnővérek kápolnájában a felajánlás alatt lőtték agyon. Amint kiderült, a tiszték kisorsolták egymás között, melyiküknek jár a tisztség, hogy ezzel a lázadó püspökkel végezzen.

Akik a lázadást támogatják Latin-Amerikában, azok nem tudják elképzelni, miként lehetne a diktatórikus államrendet, illetve rendtelenséget demokratikus úton, fegyveres erő nélkül megváltoztatni.

Msgr. Romero utóda, Msgr. Rivera y Damas, San Salvador érseke, mint a dialógus komisszió vezetője természetesen tartja, hogy ha vannak katonai lelkészek a katonák lelki szolgálatára, akkor lehetnek papok a lázadók lelki szolgálatára is.

Dél-Amerikában az a tragédia, hogy itt mindenki hívő katolikus keresztény, mind a lázadók, mind az uralkodó réteg katonái. Amíg az utóbbiak az ateista terror ellen védik a hitet, de lényegében egy teljesen materialista gazdasági rendszert és a polgári osztály uralmát, addig a lázadók az emberi igazságosság nevében, vagy Jézusra és a Bibliára hivatkozva a jogtalanok jogait követelik.

Persze vannak szép számmal egyházi emberek, akik szívesen azt tanácsolnák, hogy ha igazán keresztény vagy, viseld el, tűrd az üldözést, elnyomást.

Személyesen ismertem embereket, akik elfogadták az itteni kolumbiai kormány amnesztiáját, de húsz óra múlva holtan találták őket. Pedig itt még egy igen civilizált, demokratikus országban élünk. Ha valakit egyszer szubverzív elemként már megbélyegeztek, vagyis államrendet aláaknázóként tartanak számon, az vagy elhagyja az országot, vagy valamely fegyveres csoportosulás tagja lesz, ha nem akar hirtelen meghalni.

Megértem, ha nem is követem azokat, akik fegyveres csoportok tagjai lesznek, és a fegyvert nem akarják letenni. Megértem személyes döntésüket, mert jót akarnak, de nem tudják, hogyan tehetnék azt másképpen. Tanácsot nem kérnek sem tőled, sem tőlem, ez személyes elhatározásuk. Jól tudják, hogy az egyház hivatalosan a hatalmon levők oldalán van, de viszont remélik, hogy Isten mellettük van, vagy legalábbis nem ítéli el őket.

Vallásos életem és a konkrét társadalmi problémákkal szembeni állásfoglalásom között nem lehet ellentét. Ezt vallom én, ezt vallja a szabadság teológiája, és ha jól értem, Te is. Ez azt jelenti, hogy Isten országa már itt a földön építődik. Ha éhezők között Isten országát hirdetem, akkor ez nemcsak abból állhat, hogy megtanítom a szenvedést értékelni, hanem az is hozzátartozik, hogy megpróbáljuk együtt keresni, miképpen lehetne az éhség okait megtalálni, és közösen valamit tenni ellene. Nem akarom én az embereket materialistává nevelni. Szó sincs róla. De szeretném, hogy az elnyomottak, éhezők megtanulják felismerni a társadalomban saját helyzetüket. Tanuljanak meg szervezkedni, keresni jogukat, saját magukat becsülni, és a megbecsülést meg is kívánni. Ez népnevelés.

A középkorban ez volt az egyház egyik fontos feladata Európában is. Földművelésre tanította a népet, írásra, olvasásra, közösségi és nemzeti öntudatra. Ma ilyen népnevelő szolgálatot folytat az egyház Dél-

Amerikában is egy fejlődő, iparosodó társadalomban. Ezt a szerepet a hagyományosan gondolkodó papok, szerzetesnők egy része betölti ugyan, de sokszor csak a szentségeket szolgáltatja ki pénzért. Pénzesekkel barátkoznak, vagy paternalista, atyáskodó szociális munkát végeznek. Így az egyszerű emberek továbbra is tudatlanok maradnak. Függenek azoktól, akiktől segítséget kapnak, de nem önállósulnak. Igazán népnevelő és felvilágosító munkát azonban legtöbbször az egyháznak azok a képviselői végeznek, akiket a szabadság teológiájának követői közé sorolok.

Ha az evangéliumot ebben a szellemben olvasod, vagy a bázisközösségeddel együtt magyarázzátok újra meg újra, akkor Jézus szavai és tettei konkrét következtetésre vezetnek el titeket. Megértitek például, kik a farizeusok a mai korban, vagy miért ítélték el Jézust. A vallás életszerű, valós lesz. Ugyanakkor világossá is válik, mi a feladatotok, hivatásotok saját konkrét társadalmi helyzetetekben. Éppen Ti tudjátok talán legjobban, hogy az evangélium olvasása közben hivatások születhetnek, és lesznek olyanok is, akik népük nevelésére, szolgálatára és egy igazságtalan társadalom megváltoztatására életüket is hajlandók feláldozni.

Leveled azt bizonyítja, és amit rólad tudok, az is igazolja, hogy tisztán látod evangéliumi feladatodat. A te hivatásod mindnyájunk számára serkentő, lelkesítő kihívás. Ha félve eltántorodunk meggyőződésünktől, hivatásunktól, mert az nem szokványos, mert veszélyes, kellemetlen, akkor saját magunk és Isten ellen vétkezünk, aki nekünk ezt a hivatást szánta. Rád szükség van, hogy Isten szava és az evangélium megvilágosítsa mai helyzetünket, válaszokat adjon társadalmi problémáinkra. Tanításod nélkül hiányozna egy prófétai hang a mi korunkban. Isten szavára nem akarok süket lenni. Meg akarom hallani, mit mond nekünk Jézus ma. Mert ma is megszülethet, ma is szól hozzánk prófétai által. És nem szeretném félreérteni. Nekünk, Dél-Amerikában élő keresztényeknek szükségünk van Rád itt is, nemcsak Magyarországon.

De Te is egy bizonyos kor embere vagy. A te meggyőződésed egy bizonyos történelmi helyzetben és helyen alakult ki. Ugyanakkor Isten akaratából más helyen, más történelmi helyzetben másfajta hivatások születhetnek. Ezek is Jézus életéből, szavaiból és történetéből táplálkoznak, bár látszólag ellentétesek lehetnek a te hivatásoddal.

Hogy a Te elköteleződésed, tanításod, életed milyen hatással van ránk Dél-Amerikában? Ezt csak Isten tudja. Hogy Te és Ti vagytok, és ahogyan állást foglaltok, nekem személyesen erőt, hitet és biztatást jelent. Vegyem én is komolyan saját hivatásomat. Engedjem, hogy ami nem tiszta a hitemben és Jézus követésében, az a ti példáton felbuzdulva megtisztuljon, megerősödjön, világosabbá váljon.

Most búcsúzom. Szeretnék hamar választ kapni Tőled, de ezt nem merem remélni, és még kevésbé kérni

ilyen hosszú hallgatás után. Talán majd egyszer találkozunk.

„Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot: majd kielégítik őket.”

(Mt 5,6)

Isten áldjon meg!

Bogotá, 1984. november 6.

CSIKY LAJOS ÉS EDIT

MEGISMERKEDÉS – EGYÜTT JÁRÁS SZEREPE

„Nem jó az embernek egyedül lenni –
szerzek neki segítőtársat, hozzáállót”
(1 Móz 2,18).

Ismerkedni bárhol, bármikor lehet. Némi nyitottság és figyelmes ráhagyatkozás együtt szükséges, hogy megtaláljon az, akinek én való vagyok, és megtaláljam én azt, aki nekem való.

Tudjuk, hogy létezik szerelem első látásra, meglátni és megszeretni egy pillanat műve is lehet. Ki ne hallott volna már a szerelem biokémiájáról (feromon, oxitocin). Talán az a gyakoribb, hogy van valamiféle előzménye a szerelem kibontakozásának. Nevezhetjük vonzalomnak, ami által érdeklődőbbé, nyitottabbá válunk a másik iránt. Vagy azért, mert emlékeztet valakire, vagy azért, mert ismerős, vagy azért, mert teljesen eltér a megszokottól. Egy kapcsolat indulásakor a nagy különbségek még vonzóbbnak is tűnhetnek. A statisztikák szerint azonban a nagy különbség a leggyakoribb válóok.

Gondoljunk bele, hogy mennyi időt, energiát szánunk életünk kevésbé meghatározó, kevésbé jelentős dolgaira (szakma, nyelvvizsga, jogosítvány). Kevésbé meghatározó, kevésbé jelentős ahhoz a döntéshez képest, hogy kinek mondom ki az „örökkön örökké” és a „holtomiglan holtodiglan” fogadalmat. Kinek mondom ki, és én ki vagyok, hol tartok ez idő tájt? Általános vélemény, hogy azért van sok rosszul sikerült házasság, mert a fiatalok és nem fiatalok nem készültek fel a házasságra. Nem tudják, hogy mi elengedhetetlen ahhoz, hogy szilárd talajra épüljön. A teljesség igénye nélkül: érettség, önbecsülés, szeretetteljes kapcsolat a családtagokkal, mély hit, hogy a házasság és a család értékes és fontos, és hát a jó értelemben vett vallásos neveltetés sem hátrány.

Az együtt járás időszaka nem más, mint felkészülés a házasságra, de lehetőség annak a felismerésére is, hogy nem ő az a nagy Ő! Még az is kiderülhet, hogy a „vénlányság”, „aggregénység” nemcsak elakadt sors, hanem megmentett egyéniség is lehet (Németh László).

A felkészülés időszaka egyben a kapcsolatteremtés időszaka. Nagy odafigyeléssel, tapintattal belepillantunk,

belelépünk a másik életébe. Ne feledjük, hogy a kapcsolat egy folyamat, szerencsés esetben éltető áramlás. Hasonlóképpen a házassághoz, és hasonlóképpen az is-tenkapcsolathoz. Ha nemcsak időnként egy-egy pillanatra próbáljuk megragadni, akkor válhat élő kapcsolattá.

Az együtt járás időszaka formálódási és csiszolódási időszak. Kialakul a kölcsönös bizalom, kötődés, ragaszkodás, elfogadás. Körvonalazódik a közös élet, jövőkép. Létrejön az egyik legértékesebb kapcsolat, a barátság, melynek alapértéke az elfogadás. A barát segítőkész, a másik javára lemondó, mindent megbocsátó, és mindig van rád ideje, mindig meghallgat. „Mindenkinek hallja, amit beszélsz, a barátok meg is hallják, amit mondasz, de az igazi barát hallja azt is, amit nem mondasz ki”. Ez az egyik alapja a házasságnak.

Minden korban és kultúrában, a magyar- és világirodalomban számtalan példa támasztja alá a szerelem kizárólagosságát, azt, hogy mindent képes felülírni, és kifordítja a világot a sarkából: „Omnia vincit amor”! Ugyanakkor gondoljunk a „Hegedűs a háztetőn” tejesemberére, aki nem is ismerte a „feleségét”, a lányt: mégis.

Azt ne tévesszük szem elől, hogy a szerelem elengedhetetlen és fontos, de nem elegendő alap a házassághoz. Talán ezt nem szükséges kifejtetni. Még az is lehetséges, hogy „Isten azért adta a szerelmet, mert józanul nem házasodna senki” (Gárdonyi). Az együtt járás felismerése lehet annak, amit Antoine de Saint-Exupéry olyan szépen megfogalmazott: „nem az a szeretet, ha két ember egymás szemébe néz, hanem az, amikor mindketten ugyanabba az irányba néznek”.

Az együtt járás ideje alkalom arra, hogy megismerjétek egymás szeretet nyelvét (elismerés, szívességek, minőségi idő, ajándékozás, testi érintés).

A testi kapcsolat terén a visszafogottság segít abban, hogy egymást valóban megismerjétek. A teljes önátadás egy hosszú út vége, fokozatosan kibontakozó közeledés, a teljes elköteleződés jele. Nem szabad előre házasságot játszani, a házáslet kipróbálása, az összeköltözés egyáltalán nem javítja a házassági statisztikákat. A mai világ „szabadsága” csak függést eredményezhet annál a félnél, aki jobban szereti a másikat. Nem akarja elveszíteni, s ezért alkalmazkodik. A korlátoktól való szabadulás sokszor pusztuláshoz vezet, amint a pannonhalmi apátság ebédlőjének falán lévő kép is sugallja: az abroncsaik szorításából kiszabadult dongák között szétfolyik, veszendőbe megy a drága bor: „libertate perit” (szabadságában ment tönkre)! Persze ez az élet minden területén érvényes.

Az együtt járás során jó néhány „sarkalatos” kérdés megbeszélésre, tisztázásra vár. Az együtt járás időszaka alkalmas arra, hogy kezdeti, jó oldalunkat mutatásból egyre természetesebb, valós énünket mutassuk, őszinték legyünk.

Magamat tekintve: Tudok-e önállóan boldog, értelmes életet élni? Érett vagyok-e a házasságra? Nem menekülök valahonnan valahová? Az együtt járás ideje alatt fejlődtem-e, növekedtem-e szeretetben, szolgálatban...? Elfogadom-e, igénylem-e szüleim, testvéreim meglátásait (mégiscsak ők ismernek leginkább). Adok-e barátaim véleményére?

Társamat illetően: Bízom-e benne teljesen? Biztonságban érzem magam mellette? Fontosak neki a szempontjaim? Tisztelem-e, támogatom-e, büszke vagyok rá? Fejlődött mellettem? Milyen a kapcsolata a családjával? El tud-e szakadni tőlük? Gyermekeim apját, anyját látom benne?

Közös életetek vonatkozásában: Vannak közös céljaiatok (hosszú és rövidtávú), közös érdeklődési területek? Azonos-e az értékrendetek? Közös tevékenység, szolgálat van-e az életetekben? Tudtok együtt imádkozni? Hitélet szempontjából hol álltok (azonosságok, eltérések)? Támogatnátok egymás családját? Megfelelő arányban vannak közös és külön programjaitok? Tudtok-e nyíltan beszélni pénzügyekről? Igényeitek mennyire vannak szinkronban? (Az életszínvonal az, amikor olyan pénzből, ami nem a tiéd, olyan dolgokat vásárolsz, amelyekre semmi szükséged, csak azért, hogy lépést tarts azokkal, akiket egyébként ki nem állhatsz). Közös nevezőre tudtok jutni fontos kérdésekben, mint például munkahely, lakásmegoldás, családtervezés?

A bennünket körülvevő világban látszólag semmi sem tart örökké, minden tovatűnő, a pillanatnyi jó, az ideiglenesség, az átmeneti állapot a jellemzője a felgyorsult világnak. Mi érték- és időtállóságra törekszünk. Ennek előszobája lehet, ha az együtt járás nem felgyorsított, felhívított folyamat, nem elvárásoknak, divatnak, társadalmi szokásoknak akar megfelelni,

E témában családi vonatkozásban bőséges anyaggal rendelkezünk magunkat és gyermekeinket illetően. Ez inkább személyes beszélgetések alapját képezheti.

Azt gondoljuk, hogy az együtt járás kapcsán kitisztázódik, hogy ő-e a nagy Ő, s akkor már csak szeretetben kell tökéletesedni, ahogyan Dosztojevszkij megfogalmazta: „Egy embert szeretni azt jelenti, hogy olyannak látjuk, amilyennek Isten gondolta”.

Kívánjuk e sorok olvasójának, hogy a párját egy életen keresztül így tudja látni.

VÉGH ANDRÁS

TECHNOLÓGIA, KONTRA ETIKA BÚCSÚ A PARADICSOMTÓL

„A kígyó ravaszabb volt a föld minden állatánál, amit az úristen teremtett. Ezt mondta az asszonynak: „Valóban mondta Isten, hogy nem ehettek a kert valamennyi fájáról?” Az asszony így válaszolt a kígyónak: „A kert fáinak gyümölcséből ehetünk. Isten csak a kert közepén

álló fa gyümölcséről mondta: Ne egyetek belőle, ne érintsetek, nehogy meghaljatok. Erre a kígyó így beszélt az asszonyhoz: „Semmi esetre; nem fogtok meghalni. Isten jól tudja, hogy amely napon abból esztek, szemetek felnyílik, olyanok lesztek, mint az istenek, akik ismerik a jót és a rosszat.”

Az asszony látta, hogy a fa élvezhető, tekintetre szép és csábít a tudás megszerzésére. Vett tehát gyümölcséből, megette, adott férjének, aki vele volt, és az is evett belőle.” (A teremtés könyvéből)

Isten megbüntette a kígyót, és kiűzte az embert a Paradicsomból. Hihetetlenül összetett világunkban a paradicsomi kiűzetés metaforája nem sokat segít a mai gondok megértésében, néhány alapkérdés mégis hasonlóan hangzik: a mind hatalmasabb tudásnak és hi-tech-nek szükségszerű következménye-e az emberiség és talán a bioszféra pusztulása? Minden tudás veszélyt hordoz, vagy csak a „kert közepén álló” fáról nem szabad enni? A teljes pusztulás alternatívájaként, talán létezik valamilyen egerút?

Vizsgálódásunk motivációja az a sokak által hangoztatott illumináció, miszerint nem lehet XXI. századi tudományt és technikát fenntartani ókori erkölcsi alapokon, a természet tönkretétele és világháborúk nélkül.

Sokféle „tudás” létezik, ezek elfogadottsága és megbízhatósága nagyon különböző, és gyakorlati hasznosításuk mértéke is széles skálán mozog. A természet valamely szegmensét kutató természettudomány nem említhető azonos szinten a nem bizonyított hipotézisekkel vagy a mindenütt felbukkanó áltudományokkal, de nem azonos a gazdasági erőterben alkalmazott, "tudományosan megalapozott" technológiákkal, illetve azok gyakorlati bevetésével sem. A sokféle tudás veszélyessége is nagyon különböző. Egyes technikák, anyagok kezdetben nem is sejtett (kiszámíthatatlan, vagy elhanyagolhatónak vélt) járulékos következményként, mellékhatásként hordoznak veszélyeket. Példaként említhetnénk az energiatermelés és a közlekedés bizonyos formáival együtt járó széndioxid kibocsátást vagy a gyógyszerek mellékhatásait. Más tudások és technikák veszélyessége nyilvánvaló, például a legtöbb fegyver kifejezett funkciója a pusztítás, illetve a harcképtelenné tevés.

Tekintettel a fentiekre érthető, hogy a XX. század második felében a tudományok jelentős része, erkölcsi válságba került, ami alaposan megtépázta tekintélyüket. Vegyük számba a problémák típusait!

- A tudomány megalapozta tömegpusztító fegyverek és olyan technológiák (klónozás ...) gyártását és bevetését, illetve létrehozását, amelyek alapjaiban veszélyeztetik a társadalmakat.
- Háborús gépezetek szolgálatába álltak bizonyos alkalmazott tudományok.
- A tudományosan megalapozottnak vélt technológiák, környezeti katasztrófákat okoztak (globális

felmelegedés, savas esők, vörös iszap, atom-katasztrófák: Csernobil, Fukushima ...)

- Tudományosan megalapozott antihumánus politikai rendszerek jöttek létre.

A fentiekén túlmenően egyéb okok is mélyítik a válságot:

A tudományok progresszív ágai {matematika, relativitás elmélet, kvantumfizika, részecskefizika egyes újabb területei...} rendkívül bonyolulttá váltak. A hétköznapi ember számára teljesen érthetetlenek. Elszakadtak a józanész számára érthetőtől, egyfajta racionalitástól, ami az újkori tudományok egyik nagy erénye volt. {Például a részecskék egyszerre mutatnak hullám és részecske természetet. A klasszikus fizika szerint ezek egymást kizáró tulajdonságok, hiszen nem lehet valami egyszerre több helyen is (kiterjedt hullám) és egy helyen is (pici részecske).}

A tudomány nem tud megoldani minden problémát, léteznek korlátai, falai.

A tudomány parciálisan szerzi meg és dolgozza fel az ismereteket, mozaikszerű és a mozaikoknak saját terminológiája, modelljei, elméletei vannak. Ez azért is probléma, mert a nagyon szerteágazó és bonyolult rendszerek (bioszféra...) megismerésére egyenként nem alkalmasak (talán sok tudomány együtt alkalmas lehet, de ez sem biztos).

Az átlagos polgárnak, a tiszta ész helyett, inkább *hitre és tekintélytiszteletre* van szüksége a tudományos ismeretek elfogadásához. Ráadásul bizonyos tudományos tények misztikus köntösben tűnnek fel. Ami látszólag csökkenti a radikális ellentétet a vallásos hit és a tudás módszertana között. Ez azért fontos, mert hagyományosan éppen ezen a téren mutatkozott kibékíthetetlen diszharmónia.

Annak érdekében, hogy a fejlődés mozgatóit és a válság okait megértsük, tegyünk egy rövid kitérőt a technikára és technológiára.

A technika dinamikája

Technikájával és technológiájával a társadalom egy új mesterséges környezetet alkot és működtet, biológiai szükségleteinek, valós vagy képzelt vágyainak, igényeinek, szabadságának, hatalmának fenntartása és kiterjesztése érdekében. Ez a technika legáltalánosabb célja, amely elvileg azonos a mágiaéval, módszereiben és eredményességében azonban nagyon is különbözik attól. A mágia emlegetése azért is jogos mert az emberek túlnyomó többsége manipulatív, pusztán praktikus használt technikai környezetben él. A milliárdnyi gép működését nem érti, csak azt ismeri, hogy mely gombokat és milyen sorrendben kell megnyomni. Jogosnak érezhetjük a modern ember benyomását: a technika a mágiahoz közeledik. Természetesen a specialisták tisztában vannak a „milyennel” és a „hogyanal”, de ez mit sem változtat a laikus életérzésén.

Őszintén belegondolva a tudomány és a technika az emberiség sok ősi álmát, vágyát valósította meg. Ha egy időutazó ezer évet átugorva itt teremne a múltból, a jelenkort csodálatos mágikus kornak hinné, csak nehezen értené meg és hinné el, hogy mindez technika és tudomány. De milyen áldozatokat kell hoznunk érte? Miért fejlődik a technika, mi a fejlődés mechanizmusa?

Az újkori technika fejlődése jól szemléltethető az Ipari Forradalommal, amely Angliában kezdődött a 18. században. Két emberöltő alatt megváltoztatta Nyugat-Európa társadalmait, átformálta az emberek életét. Technikai szempontból új hatékony gépek jelentek meg; gépi erő lépett az izomerő helyébe (gőzgép); az alapanyagok feltárása és feldolgozása jelentősen tökéletesedett. Megjelentek a gyárak, amelyek a termelés új szervezettebb rendszerét jelentették. Egyik oldalon a munkaadóval, aki birtokolta a termelési eszközöket, a másik oldalon a munkavállalóval, aki bérbe adta a munkaerőjét. A munkaerő és a termelési eszközök koncentrációja felgyorsította a termelést. Egy-egy technikai újítás elterjedése új lehetőségeket teremtett az iparban, és találmányokat indukált a technika más területein is, amelyek visszahatottak az eredeti újításra is. E kölcsönhatás klasszikus példája a gőzgép feltalálása és tökéletesítése. Korunk tipikus példája egy másik nagy találmány, a számítógép. Itt is megfigyelhető a fokozatos kifejlesztés és a számítógépnek a technika egészére gyakorolt nagy hatása, illetve a számos különféle alkalmazás visszahatása.

A technikai fejlesztés egyik motorja a gazdasági haszonszerzés. A termelés és értékesítés biztosít egyfajta jövedelmet, de a piaci verseny új és új termékek megjelenését ösztönzi, extra haszonszerzés reményében.

A fejlesztés másik motorja a felhasználók, fogyasztók igényeinek, szükségleteinek, vágyainak bővülő köre. Ez a kör piacot teremt a termelőknek, illetve a kereskedőknek. Lényeges, hogy a termelés és a munkaerő erősen szakosodott. A dolgozó nem önmagának termel, hanem másoknak, és fogyasztóként is elsősorban mások termékeit fogyasztja. A termelés és a fogyasztás nincs kis közösségen, (például családon) belül „rövidre zárva”. Ez lehetőséget biztosít olyan öngerjesztő körfolyamatok beindulására, amelyek az áruk sokféleségéhez, a fejlődéshez, a túltermeléshez, következményként a természeti erőforrások gyors kirablásához, kiürüléséhez vezetnek. Miközben anyagi, fogyasztói jólétet biztosít a társadalom jelentős részének.

Ne feledjük, hogy ez a séma csak egy rendkívül leegyszerűsített modellje a közgazdasági valóságnak. Arra azonban elegendő, hogy belássuk, ha technikai lehetőség van egy termék kifejlesztésére, amely alkalmas valamilyen igény, szükséglet kielégítésére és ennek ára meg is fizethető, akkor feltétlenül fejlesztést, gyártást és kereskedést indukál. A termék használatának vagy gyártásának járulékos hatásai gyakran figyelmen kívül kerülnek.

A tudományos eredmények és a találmányok folyton növelik a technikai lehetőségek körét. Mivel az ember alapvetően aktív, dolgozó lény, aki elégedetlen, önmagát meghaladni, kiterjeszteni és szaporodni akaró lény, mindig kész az igények növelésére és nyitott az új igényekre. Erre épít a reklám és a divat is.

A növekedés és fejlesztés végső motorja tehát az ember elégedetlensége, igényessége és sokféle szükséglete. A fejlesztés útjában álló akadályokat, falakat, az ember igyekszik lebontani, megszüntetni. A technika különböző szféráinak növekedése mindaddig folytatódik, amíg valamilyen lényeges korlátba, falba nem ütközik.

Ilyen, az adott körülmények között lebonthatatlan falak, nehézségek léteznek, például:

- tudományos törvényszerűség,
- egy adott technológia lehetőségeinek kimerülése,
- az erőforrások szűkös volta,
- törvényi vagy erős etikai korlátozás, például környezetszennyezés vagy a fajok kiirtása miatt.

Nyilvánvaló, hogy nem minden technológiát lehet és szabad a végső természetes korlátjáig „kifuttatni”, mert instabilitást, válságot és pusztulást okozhatnak. Nem lenne helyesebb a szükségletek korlátozása? Miért kell a természetből bonyolult mesterséges környezetet kialakítani, sok-sok munka és szenvedés árán? Az állatok többsége nem dolgozik (?) nem talál fel, mégis talán boldogabb, mint az ember. Élünk természetesen a lehető legkevesebb technikával, a lehető legkisebb környezetpusztítást okozva. Ernst F. Schumacher A kicsi szép c. művében (1980) a technika önszabályozásának hiányáról és annak következményeiről írja: „A technika nem ismer el semmilyen önkorlátozó elvet – például a nagyság a sebesség vagy az erő tekintetében. Következésképpen nem rendelkezik az önszabályozás, az önkorrekció és az öntisztulás erényeivel. A természet finom rendszerében a technika – és különösen a modern világ szuperteknikája – idegen testként működik, és ma már számos jele van annak, hogy ez a rendszer kivetí magából az idegen testet. egészen világos, hogy azaz életmód, amely ... a véges környezetben való állandó korlátlan terjeszkedésen alapul, nem lehet hosszú életű, és hogy várható élettartama annál rövidebb, minél sikeresebben valósítja meg a célul kitűzött terjeszkedést.”

Szeretnénk szemléletesen bemutatni a leghatékonyabb tudományok és technológiák hatását civilizációink fejlődésére és stabilitására. Valamint azt, hogy ezek egyik meghatározó következménye a jelenlegi nagyfokú és növekvő instabilitás.

Első közelítésnek szűkítsük le a tudásterületek körét a legfejlettebb és legegzeztább tudományokra: a matematikára, a természettudományokra és az ezekhez szorosan kapcsolódó mérnöki tudományokra, illetve a csúcstechnológiákra. Civilizációink egészének legnagyobb

és legerősebb építménye a fenti tudományokra alapozott technikai civilizáció.

Felfedezés, feltalálás, felhasználás

Richard Feynman (Nobel-díjas elméleti fizikus) szerint, ha tudományról beszélünk, legalább három dologra gondolhatunk.

A tudomány jelenti a dolgok felfedezésének speciális módját, - az ismeretek megszerzését, azaz módszertant. A dolgokról szóló tudást is jelenti – rendszerezett, tárolt és kommunikált tudást.

Végül az alkalmazott tudományt, is jelenti – fejlesztést, feltalálást, technológiát.

Feynman észrevételét tovább gondolva, egészítsük ki azt a feltalált dolgok társadalmi méretű felhasználásával, valamint válasszuk szét a kutatást és a fejlesztést! A fentiek értelmében, ha tudományról és technikáról beszélünk, különítsünk el három területet, és jelöljük ezeket F1, F2, F3-mal.

F1: a kutatással, **felfedezéssel** és az ismeretek rendszerezésével foglalkozó **tudomány.**

Ennek a legprogresszívebb része a „frontvonal”, ahol még semmi sem teljesen biztos, de itt válik egyre biztosabbá vagy ellenkező esetben, itt kerül elvetésre az eszme. Itt elkerülhetetlen a kételkedés, a homlokegyenest ellenkező állítások ütköztetése, az elméletek, törvények, szabályok, hipotézisek összevetése a megfigyelésekkel, kísérleti, ill. mérési eredményekkel.

Ide tartozik a tudomány konzolidáltabb része, az áttekinthetőbb biztosabb ismerethalmaza is. Ide tartozik a tudás leírásának, feldolgozásának, kiszámításának módja. Az, hogy milyen matematikát, logikát, nyelvet használunk a leírásra, a kiszámításra és a kommunikálására. Különösen ezt tanítják az egyetemeken. Jó esetben még a tudás határai is világosak.

A sok pontos empirikus adat, a részletkérdések tényszerű feltárása is fontos a tudományban. Ugyanis a tudományos eszmék, elméletek, törvények, modellek, nem tekinthetők végleges igaz ismereteknek (de ez nincs is kizárva). Azt kell előnyben részesíteni, azaz jobbnak tekinteni, amelyik minél több megfigyelési ténytet, minél pontosabb mérési eredményt tud megmagyarázni, leírni, kiszámítani és minél egyszerűbben.

Általában a kutatók felelőssége (kutatásuk tárgyában) nem áll fenn. Kivéve néhány különösen veszélyes területet az alkalmazott kutatás köréből.

Minden megismerhető szabad megismerni, mondja a megismerés szabadságának elve. Ez fontos elv de véleményem szerint, korunkban nem alkalmazható automatikusan. {Ugyanis *már nem* alkalmazható egyes tudományok fejlettsége miatt, és *még nem* alkalmazható univerzális etikánk fejletlensége miatt. Egyébként a kutatás szabadságának elve nem jelenti azt, hogy a megszerzett tudást korlátozás nélkül szabad lenne alkalmazni, felhasználni is.}

Másrészről azért is fontos, hogy folytassuk a kutatást és szükség esetén a technológiai fejlesztést, hogy szabadok legyünk a szükségszerű vagy véletlen természeti meghatározottságok, illetve csapások alól. Fontos, hogy saját kezünkbe tudjuk venni az emberiség sorsát külső hatások esetén: nagy meteor becsapódása, világméretű járvány, a fosszilis energiahordozók vagy bizonyos nyersanyagok kimerülése esetén.

F2: az alkotással, **feltalálással** foglalkozó **fejlesztés** és az erre alapozott tervezés és **gyártás**. Ennek legprogresszívebb területeit nevezhetjük csúcstechnológiának (hi-tech).

Bár a tudósok szeretik ezt a területet „alkalmazott tudomány” nevezni, valójában ennek a tevékenységnek és tudásnak teljesen más a módszertana, mint a kutatásnak. A tudományos és technikai, gyakorlati ismereteket alkalmazza a termékek, rendszerek, eljárások alkotó fejlesztése és tervezése során. Itt a cél a fontos, az új anyag, új rendszer, új eljárás csak eszköz, amelyet a nagy társadalmi alrendszerek (ipar, mezőgazdaság, kereskedelem, háztartás, oktatás, hadsereg ... egyszóval a piac) használnak, alkalmaznak.

Bár a hétköznapi szóhasználat gyakran ezt is tudománynak tartja, különösen, ha csúcstechnológiáról van szó, a fentiek miatt célszerűbb ezt fejlesztésnek, speciális esetben feltalálásnak nevezni. Szokványosabb esetben pedig tervezésről beszélhetünk.

Általában a feltalálók fejlesztők erkölcsi felelőssége felvethető, ha előre látható találmányuk, termékük veszélyes vagy káros volta.

Mindig indokolt körültekintően megvizsgálni a lehetséges veszélyeket. Ez a feltalálók, fejlesztők felelőssége.

F3: az eszközök **felhasználása**, alkalmazása a **velük való tevékenység**, ami lehet rutin tevékenység, de lehet kutató vagy fejlesztő jellegű is. Egyébként ez utóbbi megállapítás mindhárom területre igaz, bár nyilván nem azonos súllyal fordulnak elő a három területen a különböző jellegű aktivitások.

A felhasználók erkölcsi felelőssége egyértelműen fennáll. Indokolt a körültekintő használat.

Bizonyos (káros) felhasználásokat be kell tiltani, nem szabad alkalmazni, mondja a parancsolatok (etikai törvények) elve.

{Megjegyezzük, hogy a rutin tevékenységek a leggyakoribbak, a felfedezések és a feltalálások a legértékesebbek.}

A háromféle (alap) tevékenység más-más emberi hozzáállást igényel, de ezek **nem választhatók** vegytiszta **el egymástól**. Ebből következően az erkölcsi felelősségek sem választhatók teljesen el.

A tudomány és a hi-tech felelősségét és etikáját szeretnénk megismerni és megérteni, összefüggésben a hagyományos etikákkal, például a keresztény etikával.

Először arra a kérdésre keressük a választ, hogy adott társadalmi, technikai és tudományos szituációban, kontextusban **mit szabad megtenni és mit nem**. Mi a szerepe a tudományoknak és a technológiáknak és mi a szerepe az etikának? Technikai civilizációknak milyen új etikai elemeket kell értékékként felmutatnia? A technológia-etika modell bemutatását, működését egy szemléletes képpel kezdjük.

A Paradicsom védfalai

Képzeld el, hogy az ember, pontosabban a társadalom egy szép és természeti javakban gazdag völgyben él (élt). Nevezhetjük a Biblia nyomán Paradicsomnak is. **Ezt a völgyet három hatalmas** (és meredek sziklafalakkal határolt) **hegységrendszer veszi körül** kvázi koncentrikusan, **mint három nagy védfal**, ezek határolják el a külső vad természettől, a további egzotikus és gazdag völgyektől, egyben attól a külső világtól, amelyben szinte minden (jó és rossz) lehetséges. **Ezek a falak korlátozzák, de egyben védik a társadalmat.** (A továbbiakban hegységek helyett falakat említünk.)

A bibliai hasonlatot kreatívan folytatva; e hegyekkel, mint falakkal kerítette körbe Isten az embernek készített paradicsomot. Mit jelképeznek ezek a védfalak?

A felfedezők fala

Ezt a falat kell lebontani, ahhoz, hogy egy felfedezés megszülessen. A tudományos megismerés nem más, mint ennek a falnak következetes és minden irányú lebontása, miközben tudományos ismereteket gyűjtünk: megfigyelési mérési eredményeket, szabályokat, modelleket, elméleteket vetünk össze.

Ez az első, az emberhez legközelebbi, akadály *a felfedezők fala*, *a tudatlanság falának is nevezhetjük* (valamilyen témában), ezt igyekszik lebontani a kutató, felfedező tudomány, tehát megszüntetni a tudatlanságot. Minél inkább lebontjuk ezt a falat, annál többet tudunk a témáról.

A tudatlanság fala nem csak a tudást zárja el előlünk, hanem véd is, véd a külső természettől, a tudás esetleges káros következményeitől.

{A szellem a palackban van, és a palackot sem találtuk meg meg, tehát a szellem nem tehet semmit.}

A feltalálók fala

Ezt a falat kell lebontani, hogy a találmány megvalósuljon, elvi lehetőségből vagy ötletből valóságos eszközzé vagy eljárássá váljon, legalább egy működő prototípus készüljön. *A feltalálók fala a technikai, ill. technológiai eszköztelenség falának is nevezhető*, ez a megfelelő technikák és technológiák, találmányok és végső soron (eszköz)rendszerek hiánya. Ha ez a fal áll, gyakorlatilag semmire nem megyünk a mégoly nagy tudományunkkal sem. Minél jobban lebontjuk az eszköztelenség falát annál nagyobb eszközárzenál (és hatalom)

áll a rendelkezésünkre céljaink, vágyaink megvalósításához.

Előfordulhat, hogy a fal megbonthatatlan egy adott technológia lehetőségeinek kimerülése, vagy az erőforrások szűkös volta miatt. Léteznek relatíve megoldhatatlan feladatok, sőt, abszolút akadályok, korlátok is. Például, nem lehet valódi örökmozgót építeni vagy nem utazhatunk gyorsabban a fény vákumbeli sebességénél. Az eszköztelenség fala nem csak a megtehető dolgokat zárja el előlünk, nem csak korlátoz, hanem véd is. Például, ha senki sem fejleszti ki az elektromágneses ágyút, nem is lehet bevetni. Ha senki sem készít vírusbombát, nem is lehet alkalmazni.

{A palackot és benne a szellemet már megtaláltuk, de még nem engedték ki, tehát nem is tehet semmit.}

A felhasználók fala

Ezt a falat kell lebontani, hogy a találmány, az eszköz, alkalmazásra, illetve felhasználásra kerüljön társadalmi méretekben, azaz a gyártás után piacra és a felhasználókhoz, fogyasztókhoz kerüljön. *A felhasználók fala a tétlenség falának is nevezhető*, amely megakadályozza, hogy az eszközeinket bevessük, hogy bármit tegyünk. Ha ez a fal áll, nem történik semmi fontos, sem jó, sem rossz, lehetnek bár hatékony eszközeink és/vagy nagy tudásunk. Minél jobban lebontjuk a tétlenség falát, tehát minél aktívabban használjuk technikánkat és technológiánkat, annál több változás történik a környezetünkben, amely lehet célszerű, hasznos, de lehet káros vagy kiszámíthatatlan is.

A tétlenség fala nem csak a megtehető dolgokat zárja el előlünk, nem csak korlátoz, hanem véd is a külső veszélyektől.

{A szellemet már kiengedtük, de nem parancsolunk neki semmit, ezért ő sem tesz semmit.}

A felhasználók fala nagyon gyenge akadálnak tűnik, sok esetben talán nem is létezik. A technika dinamikája és általában a gazdaság önmozgása automatikusan felmorzsolja ezt a falat. A hasznos vagy annak vélt találmányokat megtestesítő eszközök, anyagok, mint feltartóztathatatlan vízesés zubognak alá a társadalomra, elárasztva, átalakítva annak részeit. Gondoljunk csak arra, mit tett a tévé, a számítógép, a mobiltelefon, vagy az internet a társadalommal, és ez csak az informatikai szegmens. Most itt még nem arról beszélünk, hogy ez jó vagy rossz.

Gyakran a *felhasználók fala* természeténél fogva létezik, előfordul, hogy egy társadalom kultúrája, szokásai miatt „nem érett meg” valamely találmány befogadására, így az nem is terjed el, nem használják.

Másrészt *a felhasználók falát sok esetben a társadalom tudatosan, célszerűen ki is építi*. Léteznek olyan találmányok, eszközök, anyagok eljárások, amelyek rendkívül veszélyességéről előre lehet tudni, például ilyenek a kémiai vagy biológiai fegyverek, ezek tiltásá-

ról, elzárásáról, használhatatlanságáról a társadalom intézkedik (legjobb tudomásunk szerint). Előfordulhat törvényi vagy erős etikai korlátozás.

{Ez a mesterséges értelem és az értelmes robotok megjelenésével már nem lesz ilyen egyszerű. Másrésztől viszont megnyugtató, hogy nem várható éles szakadék a természetes és a mesterséges értelem etikai szabályozottsága között. Röviden: a mesterséges értelem sem lesz gonoszabb az embernél, ha azonos az oktatása-nevelése.}

A fenti védfalak lebontására klasszikus példának számít az atomenergia felfedezése és alkalmazása. A 30-as 40-es években az atomfizikusok rést vágtak a **tudatlanság falán**, (Otto Hahn felfedezte az uránhasadást, 1938-ban) eléggé jól lehetett tudni az einsteini képlet ismeretében ($E=mc^2$), hogy mire számíthatunk.

A Los Alamosban működő atombomba projekt (Manhattan Project) megalkotta az első atombombákat és egyúttal a gyártásuk technológiáját is, ezzel **lebontotta az eszköztelenség falát** az atomenergia katonai „hasznosítása” terén.

A Hirosimára és Nagaszakira ledobott bombákkal befejeződött a **tétlenség falának lebontása** is (ezen a területen). Szerencsére gyorsan újraemelték a tétlenség falát és a 62-es, kubai, valamint más válságok ellenére ez a fal véd minket az atomháborútól.

Ez erkölcsileg negatív példa, de létezik számos pozitív is. Például, hogy a témánál maradjunk, és lássuk, hogy ez a tudásterület jóra is és rosszra is használható, az atomerőművek kifejlesztése, megépítése az **eszköztelenségnek egy másik falát bontotta le**, nevezetesen az atomenergia hasznosítását elektromos energia termelése céljából. Az atomerőművek gyakorlati alkalmazása pedig **lebontotta a tétlenség falát is**. (Magyarország villamos-energia termelésének kb. 40 %-a az (egy darab) atomerőműben történik.)

Lényeges, hogy az atomenergia erőművekben történő hasznosítása egyértelműen etikailag jó célnak tűnhet, mégis másik két problémát vet fel. Az egyik a biztonság kérdése, tehát az, hogy az atomerőmű emberi vagy természeti behatás, rombolás következtében sugárzó anyaggal szennyezheti a környezetét, akár sok száz km távolságban is (Csernobil, Fukushima). A másik, hogy a normál működés során keletkezett hasadó és sugárzó anyagokat sok ezer évre biztonságosan el kell temetni, el kell zárni.

Már ebből a példából is látható, hogy a védfalakkal kapcsolatos konkrét problémákat, gyakorlati kérdéseket nem lehet, nem szabad parciálisan kezelni. Ezeket csak rendkívül átfogó gondolkodással és módszertannal szabad megközelíteni és megoldani. A természettudományokban megszokott analitikus gondolkodás, részmegoldások keresése, és a szokásos szaktudományos megközelítések önmagukban helytelenek lehetnek.

Érdemes megvizsgálni minél több tudományos-technikai alkalmazási problémakört, hogy egyre világosabban lássuk miféle nehézségekkel állunk szemben, ha bizonyos korlátozó és védő falakat megsemmisítünk.

Égető probléma lehet ebben a században a megállíthatatlannak tűnő globális felmelegedés. Több mint harminc éve ismert, és mára már bizonyossá vált, hogy a CO₂ és más melegházhatást okozó gázok kibocsátása és egyre növekvő mennyisége lassú globális felmelegedést okoz. A sarki jégsapkák olvadnak, visszaszorulnak, az óceánok szintje emelkedik, az éghajlat viszonylag gyorsan változik. Összességében számos negatív hatással kell számolnunk.

Lényeges, hogy a társadalmat korlátozó de egyben védő falakat nem szabad ész nélkül ledöntögetni, járatokat vágni benne, mert megszűnik a védelem, mert ahol minden lehetséges ott nem csak a kívánatos dolgok valósulnak meg, hanem a nem számolt dolgok is, és a legnagyobb esztelenségek is. Jól tudjuk, hogy ez a civilizációink végét is jelentheti.

Az is világos, hogy a külső falnak a felhasználók (a tétlenség) falának lebontása a legveszélyesebb, persze ez csak akkor lehetséges, ha a másik kettőt már lebontottuk.

Döntően fontos sok esetben az eszköztelenség falának megtartása is, hiszen, ha nincs eszközünk, akkor nem tudunk hibázni, igaz, hasznos dolgot sem tudunk tenni. A legveszélyesebb dolgok esetében pedig meg kell őriznünk a tudatlanság falát is. Ez nem könnyű, mert nem mindig lehet tudni, hogy mi lesz veszélyes.

Miért is olyan fontos, hogy ledöntsünk bizonyos falakat mindhárom típus közül? Nincs-e végzetesen hamis úton az emberiség? Nem kell-e visszafordulni ezen az úton? Nem kell-e visszatérni a kezdeti Paradicsomba, a tudatlanság, az eszköztelenség és a tétlenség sokkal magasabb szintjére a mainál. Egyáltalán vissza lehet-e emelni a falakat (hegyeket)? A tudás megszerzése lényegében irreverzibilis folyamat-e?

Vissza a természethez?

Rossz irányba építkezik a világ ezt felismertük, és úgy érezzük, hogy nem tudjuk megváltoztatni. A Kalahári-sivatagban élő busmanok napi pár órát fordítanak élet-szükségeik biztosítására, ennyit „dolgoznak”. A természeti népek boldogabbnak tűnnek a civilizáltaknál.

Nem jogos-e visszavágyódásunk a kis közösségekben élő természeti népek világába (a Paradicsomba), vagy legalább az önfenntartó közösségek, falvak világába, évszázadokkal ezelőtti hagyományos technikai szinten. Esetleg a jelenleginél magasabb és más kulturális-technikai szinten, megújuló energiákat használva, "tökéletes" körfolyamatokra építve a technológiát, fenntartható módon, - ha ez lehetséges.

Ha hajlunk arra, hogy az ősi közösségeket tekintsük követendőnek, akkor nem szabad elfelejtenünk azt sem,

hogy mennyi a busmanok népsűrűsége a Kalahári-sivatagban, és mennyi a mi népsűrűségünk? Milyen civilizációt tartanak fenn a busmanok és milyen tartunk fenn mi?

A távoli múlt ősközösségeibe, összabadságaiba nem tudunk visszatérni, különösen nem hét milliárd emberrel, mert a természetben található táplálék nem lenne elegendő. Nagyon nagy ára lenne egy ilyen visszatérésnek, jó, ha az emberiség néhány %-a maradna életben a Földön. Biztos, hogy ez a megoldás életellenes, legalább is az emberi élet ellen való.

Új etika vagy apokalipszis?

Miért is fontos, hogy bizonyos falakat ne bontsunk le, hogy létezzenek tabuk mindhárom tevékenységtípus (F1, F2, F3) esetében?

Ha nem állítunk fel erős etikai tabukat, kizárólag csak idő kérdése, hogy a lehetséges világok apokaliptikus változatai felváltsák, szétmossák, megsemmisítsék technikai civilizációinkat.

Hogyan lehet a szükséges védőfalakat megőrizni, mégpedig úgy, hogy más falakat a tudás növelése és a technológiai fejlődés érdekében lebontsunk?

Egy erős etikai rendszernek és ezen alapuló törvényeknek és a törvények szigorú betartását ellenőrző és szabályozó alrendszereknek kellene meghatározni, hogy mikor és melyik falrészletet szabad lebontani - ha egyáltalán képesek vagyunk rá - és melyiket nem.

Az instabilitás csak egy globális régi-új (univerzális) etikának és erre alapozott nemzetközi törvényi szabályozásnak a halaszthatatlan és folyamatos bevezetésével szüntethető meg.

A jelenlegi technikai civilizáció instabilitása kiszámíthatatlan, olyan, mint a radioaktív atom bomlása, nem tudjuk előre megmondani, hogy egy adott atom mikor bomlik el, de pontosan tudjuk, hogy elbomlik és van felezési ideje is. Ez utóbbira nincsenek megbízható mérési eredményeink, nem ismerhetjük pontosan. Becslésem szerint kb. 150 év lehet, aminek egy részét máris elketyegte a nagy világra, amely hozzávetőleg az első atombomba elkészítésekor lépett működésbe. (Ez a felezési idő elvileg azt jelenti, hogy a hozzánk hasonló civilizációk fele az első százötven évben megsemmisül vagy veszesen és megállíthatatlanul lehanyatlik.) Talán még nincs minden veszve, a feladat az, hogy ez a bomlás ne megsemmisülés legyen, hanem magas szintű átalakulás, amely átalakulás nem képzelhető el univerzálisan tisztelt új etika nélkül.

Az egyetértés kialakítása, a konszenzus, a közös etikai alapok megtalálása nagyon nehéz feladat a mai világban, de nem látok más lehetséges utat. A legnagyobb problémák abból az ellentmondásból adódnak, hogy a fejlett technológiák földmértűek, globálisak, miként az egyes tudományok is, védőfaluk egyre gyengébbek, ami sokféle globális, sürgős intézkedést igényelne, de az

emberiség sok szempontból parciális, nemzetállamokra, ellenséges tömbökre tagolt, nem csak politikai és gazdasági értelemben, ezért a teljes rendszer (a technikai civilizációink) egyre instabilabb.

Egy rendszerszemléletű és tudományos világkép alapján álló etikának kellene meghatároznia a tudományok, technológiák és hasznosításuk általános és gyakorlati szabályait, a legáltalánosabb (legfontosabb) ősi (vallási) erkölcsi elvekkel összhangban. Az a rettenet, hogy a XX. század második felében csak a tétlenség ingadozó fala védte az emberiséget a pusztulástól, sok embernek segített felismerni az erőszakmentesség rendkívüli új szerepét a jelenkori történelemben. **Az új etika egyik, de talán legfontosabb alapelve, a (jézusi) szeretet (adás, szolgálat, erőszakmentesség) elve lehet.** Az alapelvekre kell építeni a konkrét tudományokra, technikákra, technológiákra és felhasználásokra vonatkozó tételeket, vagyis a gyakorlatot.

Bár fontos a vallási megközelítés is, mégis azt kell mondanom, hogy egy vallási alapokon álló etika, önmagában nem töltheti be az új univerzális etika szerepét, mégpedig azért nem, mert a vallások általános elfogadottsága és "közös nevezője" nem elég nagy. Továbbá nem várható, hogy egy tudomány-technika-etika problémát meglehet oldani kizárólag hit-vallás-etika alapokon, de ez az állítás egy külön tanulmányt érdemel. Az embert, a technikai civilizációkat, és a teljes természetet védő új univerzális etikát, világméretű konzultációkkal és összefogással lehet kidolgozni. Ez a folyamat évtizedek óta zajlik, csakhogy kevés eredménnyel és az idő sürget.

A valóban fontos kérdések egy részére a tudomány válaszol, vagy – hitem szerint – válaszolni fog, egy másik részére viszont nem is akar, nem is tud válaszolni. {Miért kellene a tudománynak mindentudónak, mindenhatónak lennie? Sok fontos kérdés nem a tudomány témakörébe tartozik. A természettudomány csodákat tett az elmúlt századokban, és most azt követeljük tőle, hogy tegyen még nagyobb csodákat. Ha ezt mégsem tenné meg, akkor megkövezzük és sarlatánnak kiáltjuk?}

A lényeg egyszerű:

Van, amit nem szabad felhasználni; van, amit nem szabad kifejleszteni sem; és létezik olyan is (kevés), amit nem szabad megismerni sem.

Vagy ha ezek közül valamelyik tiltás mégis sérült, akkor hatástalanítani, illetve szigorúan titkosítani kell. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az etikának kell megmondania, hogy egy fal ledönthető-e, vagy ha ledől, újra kell-e építeni és addig is a külső falak (a feltalálók és a felhasználók falát) lebontását meg kell akadályozni.

Tény, hogy a fenti gondolatmenet csak egy-két összefüggést ragad ki a problémakörből, ezért nem is lehet

teljes. Törekvésünk mindössze annyi volt, hogy szemléletesen bemutassuk; ha a létező globális csúcstechnológiák fejlettsége nincs összhangban egy univerzális etikával, akkor az, földméretű instabilitást eredményez, ami genetikai oka lesz az apokalipszisnek.

2013. március

JUHÁSZ MIKLÓS

RÓLATOK, MAGAMRÓL, MIRÓLUNK...

Nem elmélkedést, nem értekezést akarok írni, hanem vallomást. Rólatok, magamról, mirőlünk... Arról, hogy miért, miben, hogyan mondhatjuk magunkról: "mi"? Két házaspár, akiket egyébként rokoni kapcsolat is összefűz, egy apáca, egy főiskolás, egy pap. `Egy baráti kör`. Hetenként három késő esti órát együtt olvasó, vitatkozó, feketekávézó és "pletykáló" társaság. Ezen túl - vagy inkább ezen innen? - emberileg, személynek szólan is szeretik egymást. Frontátvonulások időkben persze kissé megmorogva egymást. Szociológiai háttérünket tíz gyermek, két iskolai osztály, laboratóriumi kutatás, egészségügyi raktári adminisztráció és egy nemplébániai templom közössége adja. Munkaerőcsere, tisztességetikára, igazságosság-csúcsértékre, közéleti katolicizmusra nevelő szerzetesi iskolákból, szerzetesrendekből, kálvinista ihletésű családi körből, már az illegalitás idejében is kommunista édesapa mellől, cselemlányos, gyerekszobás polgári milióból, cserkészkedésből, rózsafüzér- társulattól, AC-s múltból, a lelkiismerete felett isteni tekintéllyel uralkodni akaró lelkiatyai vezetésből, patriarkális jellegű család-modellből, providás jellegű, liturgikus beállítottságú családtípusokkal történt lelki és szellemi barátkozásokból...és nem is akarom folytatni hányféle (és egy-egy személyben persze keveredő, egymást átfedő, vagy időbelileg követő) szellemi-lelki miliókból jöttek, jöttünk.

És hol tartunk most? `Van-e közös "mi" profilunk? Egyek vagyunk abban, hogy keresztény hitünket akarjuk újraértelmezni; természetesen a tudatunkban, érzelmeinkben ma is elevenen ható múltunknak, szellemi-lelki háttérünknek megfelelően különböző mélységben. Van, aki szívesen ásna le egészen az alapokig, hogy onnét kiindulva építsen valami egészen újat. Van, aki megelégednék újszerű fogalmazásokkal. Mindegyikünknek tetszik az Isten= Szeretet megfogalmazás. Tetszik a szeretet-őstény dinamizmusában kibontakozó belső isteni életről, ennek leghűbb földi lenyomatáról, a házasságról - közös olvasmányaink alapján - kialakított kép. Tetszik, hogy az erkölcsi csúcserték a szeretet. Barátkozunk a szeretet konkretizálásával - adásban, szolgálatban, erő-nem-alkalmazásban, illetve szegénységben, társadalmi kicsiségben, üldözöttségben. Barátkozunk, mert tudatunkat meghatározza létünk, mert előzményeinkben adott determináltságaink következtében egyikünk sincs ott társadalmilag, ahol egyébként lehetne. Egyfelől szívesen ideologizáljuk tehát társadalmi kicsiségünket, s mindazt, ami ebből következik. Másfelől szellemi-lelki, szociológiai előzményeinknek, tudatalatti irányulásainknak megfelelően "gondban" vagyunk az evilági országra irányuló felelősség, a közrend fenntartása, a tudományos kutatómunka sikere, az írói-költői ambíció, hivatás és családi kötöttség, hagyományos templomi, ill. egyházközségi keretek fennmaradása miatt. Vitatkozva egymással, vitatkozva olvasmányaink szerzőivel. Biblia centrikus szemléletünknek megfelelően persze végső tekintélyként az evangéliumok Jézus ajkára adott nyilatkozatai szolgálnak. Értelmezésükben viszont már erősen hatna olvasmányaink szerzőinek kisarkításai a szeretet-csúcserték konkretizálásának céljából. Mindez szívós utóvédharcokban a - természetesen csak a társaság szemlélete szerinti, "hagyományos", "konzervatív", "dogmatikus" nézetekkel. `Elevenen él körünkben az Egyház nem-klerikális mivoltának tudata, azaz az egyetemes papság, a küldetés-továbbadás gondolata. "Pletyka-rovatunk" tematikája: gondjaink a "többiek" (= a klerikálisok) tekintetében. A "többiek" felé irányuló kritikáinkban hamarabb kialakul a "mi"-profilunk, mint befelé forduló tanulóköri munkánkban. Sokszor érezzük - problémázunk is róla eleget, hogy egyre inkább távolodunk azoktól, akikkel valamikor egyek voltunk. Ma úgy érezzük, nincsen mondanivalóink egymás számára; idegenek ők nekünk, idegenek vagyunk mi nekik.

Most szeretnék magamról vallani. Éppen a "mi" problémával kapcsolatban. Megvallom: tetszik nekem ez a sokszínűség. "Profi" vagyok ebben a közösségben, de éppen az a jó, hogy sem az én véleményem, sem olvasott szerzőink véleménye, nem az egyházi tanítóhivatal, nem az élő hagyomány tekintélyi erejével tükröződik tudatunkban. Minden állítás, vélemény annyit ér, amennyit az érvei. A "mi"-profil kialakulása természetesen így lassúbb, de szervezesebb. `Nagyon szomorú lennék,

ha azt érezném, hogy az eddigi tekintélyek helyébe újak lépnének, ha olvasmányainkat, hozzáfűzött kommentárjaimat tekintélyi alapon dogmatizálnátok, vagy akár ha közös megtárgyalás alapján fogadnánk el végérvényes "dogmatikus" definíciókat, amolyan kis-zsinat formájában. Vagy ha valami új liturgiát akarnánk a "mi" liturgiánkként baráti társaságunkban. Ha valamiféle szektás ízű magatartásformákkal akarnánk közösséget építeni. Szóval: ha kritizálva az Egyház intézményesülését, a mi baráti körünk akarna intézményesülni, öncélúvá válni. Akár más, hasonló baráti körökkel kapcsolatot keresve... Személyünkre vonatkozólag kezdjük megérteni, mit jelent a kicsiség, a szolgálat. Úgy érzem ezt kell következetesen alkalmazni minden közösségre; magunkra, a miénkre is. Vallomásom most arra irányul, hogy áttételesen nagyon sokat valószínűsítek a küldetésből, de szerényen, háttérben maradva. Arra gondolok, hányszor beszéljük meg - akár előre, akár visszatekintve - veletek, gyerekeitekkel a vasárnapi igehirdetés (homília, elmélkedés) tematikáját, problematikáját. Szolgálat ez, a "többiek" szolgálata - ha áttételesen is.

És itt jön szóba a küldetés egy fontos problémája, amely feltétlenül egyik komponense a régi barátoktól eltávolodásunknak. A küldöttet valaki küldi. A küldött küldőjének mondanivalóját közvetíti. Az egyházi tanítóhivatal jelenlegi felfogása szerint, tehát a második vatikáni zsinat óta, a "laikus" küldetés többé nem lehet vitás. De mondanivalónk tartalmára vonatkozólag már fennáll a probléma. Amit legsajátosabb "mi"-mondanivalónknak érzünk (átformálódásban lévő tudatunk tartalmi) az nincs benne a kortárs keresztény köztudatban. Amikor tudat átalakítást akarunk végezni a kortárs keresztények körében, kinek a küldetésében, kinek a nevében és megbízásából képviseljük tudat átalakítást célzó mondanivalónkat? A "hagyományos"-közkeletű, az "egyházias" felfogás nevében nem, és így - legalábbis pszichológiailag - nem érezhetjük magunkat a "hivatalos egyház" küldöttjeinek; és éppen a legsajátosabb "mi"-mondanivalók tekintetében nem. Akikhez küldöttek lennénk határozott bizalmatlanságot is éreznek: eretnekséget, szektásságot, egyházellenességet, rombolási, bontási szándékot szimatolnak. Mert "hitkételyt", "hitellenes kísértést" érez sok keresztény - főleg katolikus (!), lelkiismeret minden problémafelvetésben. Vannak, akik társaságbeli illetlenséget éreznek minden vallást érintő kérdésfelvetésben, társalgási témában; protestáns-keresztény, hívő-hitetlen, s egyéb irracionális érzékenységeket sértő "vallásvitákat" nyilván liberális hagyományaik alapján. Ha "marketing"-módszerű küldetésre vállalkoznánk (amitől persze mindannyiunknak borsódzik a háta, nem utolsósorban pénzbeszedői jellege, vagy akárcsak ürügye miatt, no meg a szektás formája miatt is), még inkább felmerül a kinek a nevében történő küldetés kérdése. Becsületességünk tiltja, hogy megmaradjunk an-

nál a felületes "apostolkodás"-nál, amit esetleges legfejtettebb tudatú hivatalos egyházi küldőink is elképzelnek; de azt is tiltja, hogy küldőink háta megett olyan mélységekbe menjünk, amire nem küldtek minket.

Legtöbb lehetőséget a párbeszédre a nem "egyházias" beállítottságú, kellő értelmi szinttel rendelkező, becsületesebb emberek, a kereső típusok nyújtják, akik megszokták, hogy elfogulatlanul nézzenek szembe kérdésekkel. Náluk a "kinek a nevében történik a küldetés" kérdése fel sem merül. Nem képviseljük a hivatalos egyházat, amire nem is kíváncsiak. Az sem baj, ha nincs kifejeződés "mi"-véleményünk. Önmagunkat képviseljük, saját tudatunkat...

ameddig eljutottunk újraértelmezésünkben, amit szervesen, ténylegesen magunkévá tettünk. Nem szerveztek véleményét igyekszünk torzításmentesen képviselni, hanem arról "vallunk", ami ténylegesen a mienk, ami ténylegesen bennünk él, minden mellétekintet nélkül, még a megnyerési szándékot is háttérben hagyva. Így nem kell félnünk attól, hogy úgy tekintenek minket, hogy végső fokon mégis csak a "hatalmi" egyház ügyeskedését, taktikázását szolgálja mondanivalónk, és mi is csak - talán tudattalan - "balekjai" vagyunk valamiféle klerikális taktikának.

Végső soron, annyiban vagyunk "mi", amennyiben szolgálni tudunk. Nem öncél a közösség. Nem is a közösség nevében vagyunk küldöttek. Saját belső meggyőződéseink elkötelezettségei vagyunk. S éppen ezért - talán mondanom sem kell - ez az "én" véleményem, nem biztos, hogy a tiétek is; tehát nem biztos, hogy "mi" a véleményem...

1972

FARKAS ISTVÁN

LÁZÁR ÖTÖDIK NAPJA, AVAGY EGY GAZDAG EMBER HÉTKÖZ- NAPJA...

Ült a számítógépe előtt az irodájában és azon töprengett, hogy mit mondjon a délutáni megbeszélésen. A téma: az éves ellenőrzési terv. Már tegnap összeállította azokat az apró részleteket, melyekből össze kellett volna állni a tervjavaslatnak, de az nem állt össze. Még mindig, több év gyakorlata után is, nehezen viselte el, hogy neki kellett meghatározni az ellenőrzés főbb szempontjait. A sértett önérték: talán én vagyok a vezérigazgató? — a gög: megmutathatnám nektek, milyen egy jó ellenőrzési terv! — és a lustaság: majd lesz valahogy, vívtak benne csatát, de leginkább az egész tevékenység ellentmondásosságának az érzése zavarta. Azokat kellett ellenőriznie, akik egész nap rohangáltak, szerveztek, ügyintézték, vezettek azért, hogy másoknak

és neki is legyen mit hazavinnie harmadikán a feleségének. Sok volt a gond és sok a baj körülötte és nagyon jól látta ezeket. Azt is látta, hogyan tesz meg mindenki minden tőle telhetőt, napi tíz-tizekét órában és mégis hogyan alakul át minden, lassan, egy egészen más vállalattá. Olyanná, amelyet senki sem akart, de amelyet már el tud viselni a környezet: kisebbet, szegényebbet, és a bankok erőszakosságának végletekig kiszolgáltatottabbat. De volt más is. Lánya kórházban fekszik az első terhességével és ki tudja mi lesz a vége? Anyja, nővére most költöztek vidékre, felesége a fogaival kínlódik.

Gondolatainak áradata hirtelen megszakadt. Keze lehánytatott és önkéntelenül egy mély lélegzetet vett. A számítógép képernyőjén megjelent a szokásos, lassan vándorló felirat: "Amit akarjátok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is akképpen cselekedjétek azokkal". Nézte a képernyőt és a piros felirat lassan feloldódott a kék mezőben. Már nem mozgott semmi, már megszűnt minden zaj, már a feladatot is elfelejtette. A nagy, süket üresség lassan teljesen elborította. Nem érzett már semmi mást, csak annyit, hogy lebegve úszik egy nagy, szennyes tó felszínén, érzi a sok szemetet, de azok már nem zavarják. Csendesén kinyújtja karjait, végigfekszik a háborgó víz tükrén és könnyedén himbálódzik, mint egy parafa dugó. És ebbe a csendes, de éber lebegésbe szokott néha beúszni, vagy villanásszerűen megjelenni az a valami, amire éppen akkor szüksége van. Már megszokta ezt a fordított világot, mert a jót könnyű megszokni. Már nagyon kevés dolgot csinált azért, mert eltervezte, elhatározta, akarta. Egyre jobban és jobban ráhagyatkozott azokra az áramlatokra, melyek körülötte kialakultak és melyek sokkal jobban tudták, hogy neki mi a jó, mint ő maga. Tudatossága csak arra terjedt ki, hogy megvizsgálja az áramlat irányát: lefelé húz, vagy fenntart.

Már kora reggel, mikor még csukott szempillái mögül csak azt tudta megállapítani, hogy borult, vagy derült az ég és a füle tele volt a rigók énekével, melyek hangja a lakótelep betonfalai között úgy visszhangzik, mint a szál bükkerdőben, már akkor azokra a szokásokra hagyatkozott, melyeket évek alatt ilyen áramlatok alapján kapott, megtapasztalt és megszokott. A véletlenül kezébe akadt, vagy kezébe nyomott könyvekben, véletlenül elejtett szavakban talált rá a számára legfontosabb dolgokra. Reggelente, még felkelés előtt elvégzett néhány gyakorlatot, mely az emésztőrendszerét, energia-rendszerét, az idegrendszerét ébresztette, stabilizálta. Mikor kiült az ágya szélére, rendszerint imádkozott, vagy csak rámosolygott Istenre. Próbálkozott az éjszakai, majd a reggeli meditációval is, de ez még nem ment. Nem erőltette. Majd eljön annak is az ideje, ha szükséges. Felesége még rendszerint aludt és csak félálomban búcsúzott tőle a szokásos néhány, apró csókkal, vagy csak az arcuk-orruk összedörzsölésével, ami még húsz év után is boldogsággal töltötte el. Negyed

hatkor indult otthonról, gyalog. Erre sem lett volna szüksége, ha a józan eszére hallgat, de megtapasztalta, hogy később a zaj, a rossz levegő, a nagy nyüzsgés már elvonja a figyelmét olyan lényeges dolgokról, mint a hold járása, az esthajnal csillag fénye, az akácvirág illata, a rigók éneke, az út menti kis erdő fainak hajladozása, a varjak vonulása. A metró állomás nyüzsgése ezek után már nem zavarta. Kezdetben, valamikor tíz éve, egy belső önelégültség is jelentkezett benne, egy olyan én-is-melós-vagyok érzés, ahogy az ötórai ingázókkal együtt érkezett a metróhoz, de ez elmúlt, mert sohasem volt igazán melós, leszámítva azt a néhány évet, amikor még gyárban dolgozott és ugyanúgy bélyegzett, mint a gépkezelők a papírgépnél. A metró 12 perc alatt vitte be a városba és ez a tizenkét perc általában eseménytelenül telt el. Nem olvasott, csak ritkán nézegette az embereket, mert ebből már volt kellemetlensége, meg már nagyrészt ismerte őket, mert már évek óta ugyanazon a metróon, ugyanott szoktak ülni, inkább a légzését figyelte, imádkozott, vagy csak teljesen ellazulva, félálomban bóbiskolt. Csak nagyon ritkán fordult elő, hogy tovább ment egy megállóval, de azt sem bánta. Nem kellett sietnie.

A Ferenciek terén megnézte a virágáros aznapi kínálatát, majd az Irinyi utcában pár szót váltott azokkal a régi ismerőseivel, akik mindig ugyanakkor sétáltatják a kutyáikat. A kukások és a házmesterek is ismerősei voltak, de velük csak távoli kapcsolatot tartott fenn. Tudta, hogy mikor merre járnak, melyik ház előtt takarítanak és néha ők is felnéztek, amikor elment mellettük. A portások a munkahelyén, már előre kikészítették a szobakulcsát, mert már tudták, hogy mindennap ugyanakkor és elsőnek érkezik. Ebben is volt egy kis játék, egy kis büszkeség, de az idővel elmúlt. Volt egy kollegája, aki szintén ilyen korán járó volt és a vezérigazgatót mindig elsőnek üdvözölte. Benne ennyi ambíció nem volt, bár sokszor megesett, hogy kihasználta a lehetőséget és bement a vezérhez, aki szintén koránjáró volt. De ez nem volt rendszeres, így aztán mindig volt olyan dolog, amit a kölcsönös hogyvagy-köszjól formulán kívül meg tudtak beszélni. A reggeli szertartáshoz tartozott még a Biblia olvasás. Ez is úgy alakult ki mint a többi szokása. Nem tudta mikor kezdődött, de valamikor, valamiért elhatározta — rendszerint valakitől, valamilyen könyvben olvasta — és aztán megtapasztalta, hogy jó és megtartotta. De ide tartozott még a gyógytea főzés, a felesége által csomagolt reggeli elfogyasztása és a kávé ivás is. Mint minden gazdag embernek, neki is sok rossz szokása volt. Ezekkel évek óta birkózott. Igyekezett lefejtetni magáról őket, de legtöbbször nem sok sikerrel. Ezek közül a legmakacsabb a kávéivás volt. Kifejezetten rosszat tett. Már egy kávétól is ideges, nyugtalan lett, ugrálni kezdett a szemhéja, a karja, a lába, de hosszú távon még több és még kellemetlenebb mellékhatás jelentkezett. Sokszor hónapokig nem ivott egy kortyot sem, sokszor pedig naponta kettőt is. Érthetetlen volt a

maga számára is a tehetetlensége, de nem tudott változtatni, gyenge volt és lusta is.

Aztán valamikor félhét és hét között nekiállt a munkájának. A munkája emberekkel és szabályokkal volt kapcsolatban. A szabályok voltak a türelmesebbek, de mégis az embereket szerette jobban. Rendszerint kinsenvedés volt számára a közlönyök, szabályzatok olvasása, az összegyűjtött adatok elemzése és az emberi viselkedések és szabályok összevetése. De ez volt a munkája. Mégis gazdagnak érezte magát, mert szabadon mozoghatott a vállalatnál, bárkitől bármit megkérdezhetett, minden információhoz hivatalból hozzáférhetett és még a legelfoglaltabbak is tudtak időt szakítani rá, ha ezt kérte tőlük. Fontos ember volt: főnöke a vezérigazgató és szavára, bár ritkán hallatta odafigyeltek. Saját számítógépe volt, amin jelszóval titkosított anyagait tárolta, de a jelszót bárkinek elmondta, mert anyagai nem voltak titkosak. Munkája veszélyeihez tartozott az ítélezés, az igazság osztás, a jótékonykodás, a megkérdőjelezhetetlenség megszerzése, vagy a félelem a saját hibáinak leleplezésétől, de ezekről megtapasztalta, hogy lefelé húznak, nem tartanak fenn. Ezért bár sokszor nehezen, de igyekezett megszabadulni tőlük. Ezek közül legnehezebben arról szokott le, hogy részt vegyen mások bírálatában. Mindenki végtelenül okos volt a másik munkájában, főleg ha az a gazdálkodással, költségcsökkentéssel volt összefüggésben és nem az ő területét érintette, de sokszor nagyon jó játéknak bizonyult a felső vezetők gyengeségeinek kitárgyalása. Persze mindez vállalati érdekből és természetesen az illető épülésére, "csak meg ne tudja, mert akkor letagadom". Gazdagságához tartozott, hogy szerette a munkáját, azt a munkát, amit nagyon kevesen vállalnak el: mások ellenőrzését. A szépséget abban találta meg, hogy az ellenőrzés kapcsán meg lehet hallgatni mások problémáit, olyan megoldásra lehet felhívni a figyelmet, amit az illető éppen a közelsége miatt nem vesz észre, ki lehet kapcsolni egy rövid ideig a partnert a napi, irtózatos, idegi feszültségből. Munkájához tartozott az értekezleteken való ücsörgés is. Ezek az órái is hasznosan teltek: meditálással, légző gyakorlatokkal, Jézus-imával, hallgatással, néha egy-egy rövid hozzászólással. Megtanulta — a keleti módszerek alkalmazása és a hosszú gyakorlata alapján —, hogyan lehet csak a lényegest kiszűrni a rengeteg felesleges locsogásból. A hallása éles volt a hajnali hangoktól, elméje tiszta a lényeges dolgok befogadására és csupán a fizikai jelenlétével — nem az eszével — képes volt fogni a problémákat. Ennek tudata aztán egy időben végtelenül gögössé tette. Mindenről volt véleménye, bár ezeket rendszerint csak magával tárgyalta meg és persze egyet is értett velük. Végtelenül okosnak és bölcsnek képzelte magát — főleg szűkebb környezetéhez képest —, de ehhez hozzájárult a környezete is. Bölcsnek és nagyon megfontoltnak tartották, mert tudatlanságát jól tudta leplezni csöndességével,

másokat meghallgatni tudásával. Szerencsére folyamatosan szembesült saját tudatlanságával, mert élete véletlenei kezébe adták azokat a könyveket, melyek erről felvilágosították.

Kinyitotta a szemét és lassan írni kezdte a képernyőre: Az idej ellenőrzési terv legfőbb célkitűzése az, hogy... Kopogott a klaviatúra és a képernyő lassan megtelt azokkal az apró kis jelekkel, amik nélkül semmire sem ment volna a munkája során. Az írott betűk és számok varázsa sokszor magával ragadta. Szeretett írogatni. Még a jelentéseknek is lehetett stílust, egyéni formát kialakítani, de ez nem elégítette volna ki. Írt a vállalati újságba, a plébánia közösségi lapjába, egy ökológiai szemlébe, de írt a saját szórakoztatására és az unokái örömeire is. Vagyónának részei voltak a cikkek és apró elbeszélések, de azok az emberek is akinek írta őket. Persze közvetlen visszajelzés csak ritkán jött, de megérezte, hogy az írásai is nagyban hozzájárulnak a körülötte kialakult légkörhöz. Sokáig — ötven évig — jóformán semmit sem írt, vagy ha írt is, az valakinek a gondolataival, írásaival foglalkozott, elemezte, értelmezte, de nem a sajátjai voltak, nem belülről jöttek. Később aztán persze rájött, hogy nem lehet új dolgokat kitalálni, mert már minden ki van találva, vagy ami még nincs, az már lényegtelen. Legfeljebb arra lehet törekedni, hogy abban a tükörben mutassa meg őket, amiben ő látta. Ez sem volt egy rossz játék. Tükre ugyanis elég gyakran változott. Eleinte igen szegényes volt a kép, majd hirtelen, szinte egyik napról a másikra megtelt zenével, virágokkal, állatokkal, festményekkel, faragásokkal, csodálatos tájakkal, majd gyerekekkel. Sűrűn behálózták az egész tükröt és gazdagságuk teljesen elnyomta azt, aki létrehozta őket. Aztán ahogy múlt az idő, az állatok és növények helyére emberek kerültek, a zene és festmények helyére pedig olyan gondolatok, melyek az örökkévalósággal kapcsolódtak és akkor a tükör lassan világosodni kezdett. A sok össze-vissza dolog lassan elrendeződött és mindegyik a helyére került, mint a puzzle játékban. A kép kialakult, de még nem volt mélysége. Még csak tükörkép volt, még csak felszín. Mélyülni akkor kezdett, amikor megtanult beszélni mások előtt, megtanulta, hogy a saját gondolatait írja le és elkezdte figyelni azt a kis embert a tükör mélyén, aki rendszerint nem csinált semmit. Néha egy-egy fityiszt mutatott, vagy számfület, hatalmasakat nevetett gögös önteltségén, vagy sértődötten hátat fordított, de mindig nagyon barátságos volt és észrevette rajta, hogy baj esetén, rendszerint mintha a szívére mutogatna. Sokat mélyült azok alatt a beszélgetések alatt is, amiket feleségével szinte mindennap, de egy-egy jó barátjával, alkalmanként bor, szalonna, vagy csak egy kis asztal mellett folytattak. A közösség az nem. A közösség az mindig feladatot jelentett. Ha sok ember volt együtt, akkor neki szolgálnia kellett. Ilyen fajta volt. Szolgálni a szervezéssel, az előkészítéssel, a fogadással, a bemutatással, a kézfogásokkal, egy-egy mosollyal, a

hozzászólásaival és a hallgatásával, szóval a jelenlétével. Feszültséget okozott, nem feloldódást. Hatni akarás helyett befogadást. Ugyanakkor pedig a hatni akarás vágya ott élt benne. El kell mondani, le kell írni, meg kell győzni másokat mindarról, amit megtapasztalt. De ezt csak ketten-hárman, ahogy a Nagy Könyvben meg van írva. Olyan világmegváltó, maga csinálta próféta már volt, akinek a felesége gyomorhajos lett, meg olyan is, aki a lelki haszonért odadobta kicsiségét és egyre gyarapodott — persze "másokért szenvedve". Most már nem akart ennyire gazdag lenni. Csak átlátszó, egyszerű, befogadó és ezáltal mindenkinek adó. Igen, ezek voltak a nagy álmái. Ebben segítette a kis ember a tükör mélyén.

Az anyag összeállt. Még néhány kiemelés, néhány javítás és elkészült a mű. Az anyagot négy példányban kinyomtatta, majd az egészet átadta titkárnőjének. A szokásos "viszlát-reggel jövők"-el búcsúzva kiballagott a városba. A friss szellő kisöpörte az utcák reggel még áporodott, dunsztos levegőjét. A délutáni nap ferdén sütött be a szűk utcákba és a galambok nagy csapatokban köröztek a belvárosi templomtornyok körül. A metróig végigjártotta az autókkal a szokásos "bikaviadalát": a szűk utcában, ahol a gyalogos és az autó is az úttesten kénytelen közlekedni nagyon jó kis ügyességi játékot lehetett játszani. Hogy lehet úgy végigmenni az utcán, hogy ne kelljen felmászni a falra, megtorpannia, beállni a parkoló autók közé és a szembe jövő autókat se akadályozza nagyon a haladásban, tehát az utolsó pillanatig menni és csak egy pillanatra félreállni? Ezt a játékot az autósok is szerették, bár elég sokan kihasználják az erőfölnyüket és a sebességüket. Hát ez az ő bajuk. A metrótól aztán ismét gyalogosan ballagott hazáig. Ez már nem volt az a reggeli áhítat, de azért a sok ülés ellensúlyozására szüksége volt a mozgásra. Kényelmesen, sétálva ballagott. Nem volt dolga. Felesége otthon várta. Ruhája kimosva, lakás kitakarítva, vacsora megfőzve és még a vásárlásra se neki van gondja. Minden készen várta. Még a papucs és a házikabátja is. Csak bele kell ülni, bújni a kényelembe. Mint a gazdag embernek.

Legtöbbször választhatott. Olvas, zenét hallgat, biciklizik egyet, írogat, vagy csak egyszerűen meditál, gondolkodik, bóbiskol, imádkozik. Persze voltak különleges napok is. Mikor anyjához ment látogatóba, vagy az unokákhoz egy kis tanulásra, a gépkocsiját javíttatni, vagy a csapatokat bőrozni. Tavasztól a szomszédokkal is el lehetett beszélgetni a gangon, virágot ápolni, a kutyások és kutyák társasági életét figyelni. "Dög unalom" — mondta néha a lánya és elhúzta a száját. De az igazi program a beszélgetés volt a feleségével. Már hazaérkezése után le szoktak ülni pár percre és megbeszélni, ki mit csinált és átadni egymásnak a családdal, világgal kapcsolatos információkat. Aztán a fürdés és vacsora után, mikor már a híradó is elmúlt és a tv műsor semmi használhatót nem ígért, néha, de nem nagyon ritkán,

észrevétlenül lopózik közük egy-egy téma. Előjönnek az érzések, érzelmek, emlékek, kalandok és ők csak ülnek és beszélnek és hallgatnak, és beszélnek és hallgatnak. Nyáron, mikor a telekről jár be dolgozni, a csillagos ég alatt, télen a meleg szobában, egymás mellett ülve, néha egymást átkarolva.

Tudta, hogy mérhetetlenül gazdag. És azt is tudta, hogy ebből semmit sem tarthatna meg, mert akkor örökre elvesz számára. Mégis, minél többet adott belőle, annál több lett a vagyona. Így aztán felajánlotta az egészet. Nem ragaszkodott semmihez. Bármikor: reggel, délben, este le lehetett akasztani és használni mindazt, ami az övé volt. Az emberek azonban nem éltek vele, nem látták meg, mert mindenki a maga útját járta. Nem volt képessége hozzá, hogy eladja a gazdagságát. Egy nap azt mondta magában: "Istenem, csinálj azt a gazdagságommal, amit csak akarsz, használd arra, amire jónak tartod. Elfogadom a döntésedet". Isten meghallgatta. Néha elküld hozzá egy-egy embert, egy-két virágot, néha egy kóbor macskát, madarakat és bárányfelhőket, hogy adjon nekik abból a gazdagságból, ami már nem is az övé.

1996 május 29.

VERSEK...

HABOS LÁSZLÓ

Nyílt a kapu...

Nyílt a kapu a hatalmas, a díszes,
és ott állt az Úr, aki a minden.
Vendégeit várta szent vacsorára,
s minden jót terített nagy asztalára.

Nem köszöntöttek senkit a kerubok,
pedig ezerszer ezer a meghívott.
Fátyolos szemmel nézett az Úr, s látott csodát,
egy tevé jött, aki átléphetett a tűfokán.

Majd jöttek messziről néhányan rongyokba bújva,
a díszes ajtó előtt lerogytak, leborultak.
Vak vezette a botjára támaszkodó némát,
a süket, hátán hozta járnivaló bűnét.

Intett az Úr, s angyalai dalolni kezdtek,
vendégei a lakmározásba feledkeztek.
Ekkor az Úr levette fejéről a fényes vásznat,
és megtörölt sorban minden egyes megmosott lábat.

Szabad vagyok

Nyitva az ajtó
Ma tolvaj járt itt,
Elvitte minden kincseim,
Amit csak talált itt.
Szép vágyaim
Csodálatos szerelmes álmaim
Kapzsiságom
Régen elveszített ifjúságom
Gazdagságom
Soha el nem adott szabadságom
Szelídségem
A korból kovácsolt ekémet
Békességem
Az oltárra tett minden kérdésem
Hiuságom
Bűnbánatban rámtört némaságom
Könnyeimet
Könyvekbe meg nem írt verseimet
Ajándékomból
Mennyei fénybe veszett árnyékom
Nyitva az ajtó
Ma tolvaj járt itt
Elvitte hitvány kincseim
Semmi sem maradt itt.

Mostantól szabad vagyok!

Olyan szép

A végtelen kékségben a vörösen fénylő ég,
a lenyugodó fáradt napkorong.
A faágak között cikázó fény,
a játszadozó őszi szél, a bolond,
önmagát pusztító simogató anyai kéz.

Az avar, melyen pihennek vöröses levelek,
a kérdező szerelmes mosoly.
A csókban fulladozó felelet,
a lemeztelenített test, a bolond,
önmagát pusztító csalhatatlan szép szerelem.

Origami oroszlán

Íróasztalomnak széléről meredten néz,
és hangtalanul ordít rám
egy papírlapból hajtogatott kis oroszlán.

Gyermekkéz alkotta tüneményes ajándék,
csillogó szemű művészet
szép játéka, melyből rám ordít a szeretet.

GÉCZY IVÁNNÉ SZILÁGYI ILONA

Mint fogyó gyertyaszál

Uram,
kérni szeretnék Tőled valamit.

Van nékem egy apró gyermekem,
- hiszen tudod! -
Te adtad őt nekem...
nevető szájú, drága csöpp virág,
az én számomra egy egész világ.

egy éves volt és öt napos
s meghalt az édesapja
és itt maradtunk mind a ketten
árván.
a reám szakadt gyötrő éjszakában
olyan mint egy kis ragyogó szivárvány.
dolgozom érte,
nagyon nehéz a sorsom,
de nem panaszként mondom ezt neked!
kereszték súlyát tudod mért rakod rám
hogy lázadozna ezért porszemed !

csak esdekelve kérlek:

ha fölajánlom érte ami fáj:
megalázások arcpirító kínját,
küzdelmes órák százezer "miértjét,"
álmatlan éjek könnyes szenvedését,

mindent, de mindent írj az ő javára !
hiszen az élet kereszthordozása
olyan nehéz!
s kereszték nélkül tudom nincsen élet.

bár fölvehetném érte az egészséget
s hordozhatnám helyette szüntelen...

Igen, igen !
könyörgöm add nekem !
és adj hozzá erőt,
hogy végig bírni tudjam !
lobbanjak el e rejtett áldozatban
mint tövig fogyó halvány gyertyaszál,
hogy egyszer majd ha a szívem megáll
érezsem azt, hogy nem éltem hiába,
az ő élete boldogabbra válva
könnyebben éri célját egyszer el...

s ha bölcsességed mégis úgy találja
hogy szüksége van kereszthordozásra
ahhoz, hogy lelke szikrázóbb legyen,
a súlyosabbját legalább

- csak úgy hogy soha meg ne sejtse -

akkor is add nekem...!

SÁGI JÓZSEF ÉS BULÁNYI GYÖRGY LEVÉLVÁLTÁS...

Kedves Gyurka bátyám!

Többször elhatározás után írom meg soraimat, és bírom, hogy az érlelődő és testvéreimnél is visszhangot talált észrevételem meghallgatásra talál Nálad.

Mondhatom, évtizedekig foglalkoztunk a Merre menjek és a KIO köteteivel. Hálát adok Istenünknek ezért a lehetőségért; rajtuk keresztül nyílt meg számomra az evangélium, Jézus üzenete. Mindezt megköszönöm Istenünknek, majd Neked, aki megszülte e hatalmas és csodás művet, és Hampel Karcsinak, aki tudatos következetességgel végighajtotta csoportunkat a nem mindig könnyű stúdiumon. Közösségünk most a Szt Pál teológiájával foglalkozik, pillanatnyilag a II. kötet, Krisztus törvénye van soron. 15-20 oldalas anyagok képezik egy-egy lecke anyagát, amit az otthoni beemelés után találkozónkon megbeszélünk. Igazán állítom, leckéről leckére lelkes döbbenetét élek át, de nem csak én, hanem mindenki, aki átrágja magát az egyébként hallatlanul nehéz anyagon.

Most éppen a 24. pont volt a témánk. „A három nagy levél. A törvény ellen és mellet.” Talán ez volt az egyik legnehezebb lecke. De úgy érzem, csúcsa is a páli útkezesnek. Most döbbenek rá, eddigi nemértéseim okára. Az ellentmondások okozta gyanúkteltő zavarom 62 éves koromra elül, mert most kerültem közeledbe. Megpillanthattam az egyházak, a hitek különbözőségeinek okát és még rengeteg mást. - Drága Gyurka bátyám - Te hallatlanul kemény munkát végeztél, analízisod során olyan megállapításokat tettél bizonyítottan, amit tán senki sem munkált ki a szentírástudósok közül. Ez olyan óriási kincs, ami bűn, hogy „csak” a mi rendelkezésünkre áll. Ezt hozzáférhetőbbé kell tenni. Miért mondok ilyet? Elmondom, Gyurka bátyám.

Nekünk Hampel Karcsi a vezetőnk (aki a Bokor egyik legjobban felkészült embere), aki kiadta nekünk „erős kegyetlenül”, hogy ezt tanuljátok meg, dolgozzátok ki kérdés-felelet formájában és a következő alkalommal megbeszéljük. Mi pedig átrágjuk magunkat az anyagon pontról-pontra, bármilyen izzasztó is az. A fásasztó munka eredménye viszont az a lelkes döbbenet, amiről fentebb szoltam. Eseti beszámolóimban leckéről leckére lobogó lelkesedéssel beszéltem „felfedezéseimről”, nyomodban járva. Gyermeki örömmel tölt el, amit megértettem, amit már tudok. De mindezt izzasztó munkával értem el, és Karcsi hajtása nyomán. - Gyurka bátyám - a Te fantasztikus munkádat meg kell jeleníteni

egy „Merre menjek”-szerű rövid formában, ami könnyen áttekinthető, kevesebb energiát és időt igényel — aholis utalások lehetnének „a nagy Szt. Pál analízis” pontjaira. Szent meggyőződés, hogy ez nélkülözhetetlen ahhoz, hogy széles körben hasznosuljon, és alakítsa világunkat, egyházunkat, testvéreinket. — Kedves Gyurka bátyám - tudom, Te már túl vagy Szent Pálon - számodra már nincs új a Nap alatt ebben a témában, ezért más aktuális kérdések foglalkoztatnak, és nem érzed át a mi gondunkat, azt a fantasztikus szükségét, ami a hitek világán belül megjelenik. Ugyanakkor csak Te tudod megtenni, hogy adsz egy könnyen kezelhető, rövid áttekintést a páli teológiáról.

Mi lesz velünk, ha itthagysz bennünket; nincs, aki ezt meg tudná csinálni! Bocsáss meg keménységemért, nem bántani, mindig szeretni akarok, de a dolog súlyosságát éreztetni szeretném. Tudom, nagy feladatról van szó, de nemcsak egyéni lelkesültségemből írok, hanem közösségi véleményt és igényt is fogalmazok. Persze, nagy a veszteségünk, ha ezért újabb „terméseidet” nem élvezhetjük, hiszen egy-egy eszmefuttatásod számomra szenzációs felfedezés. (Természetesen mindannyiunknak kincse!) A közelmúlt gyümölcseiből nagyon megragadott szentírásérelmezési fejtegetésed (erre már réges-régen szükségem lett volna), majd nagyon fontos a katolikusnak levés gondolatfűzésed, de mindegyik írásod nélkülözhetetlen iránymutatás számomra, számunkra.

Még szeretném megemlíteni, mennyire örültem a 98/4 Mérlegben megjelent születésnap-i köszöntésedet tartalmazó 8 és fél sor írásnak. Nagyon örülök, hogy ily' emberi tisztelettel és elismeréssel szóltak Rólad. Üldözöttséged piciny engesztelése. Az igazság rejtve van, de hiszem - sokan tudnak róla. Viszont nem csodálkozom a felbontandó kötelék témájában a Mérleg postájában megjelentekre. Te az utolsó mondatodban mindenkor választ adsz: „gondolatátalakítás”. Aki ezt nem lépi meg, az nem érti a „nagy öreget”. Örülök Neked.

Húsvéti allelujával szerettelek volna köszönteni, sajnos kifutottam az időből, csak most tudtam gépbe ütni a szívemben már régóta fogalmazott vallomásomat és kéresemet, kérésünket. Azért most is úgy kérem, hogy a feladás hite, lelkülete segítsen Téged még a nyolcvanon túl is, hiszen Te tudod mindannyiunknál jobban, mekkora a szükség és a munka. Nagy gondolata volt az Úrnak, amikor Téged teremtett. Hagyott, hogy érjenek nagy szorongatások, nehézségek, keménységek — de biztos, hogy így tudott belőled kiizzadni csodálatos gyöngyöket. Méltatlan élethelyzeteid segítettek megérteni olyan gondolatokat

Bened, amelyeket e földön más még nem vett számba. Biztos vagyok, hogy Istenünknek egy nagyon kiszemelt tolmácsa, prófétája vagy. Számomra nagy öröm, hogy kortársad lehetek, hogy nagy családomhoz tartozhatom, hogy Tőled tanulhatom az Istenünk üzenetét, hogy azt írhatom Neked: „kedves Gyurka bátyám”. Ne haragudj

személyeskedő soraimért, de kell visszajelzés, hogy Te milyen sokat jelentesz nekem és mindannyiunknak. Óhatatlan, hogy ne készüljünk a nagy számadásra sok-sok kis számadással, és nem árt tudni, hogyan néznek ki a dolgok más-más szemmel. Persze az Isten szeme nem részeket, de mindent egyben lát. Áldjon meg Téged az Úr.

Visszakanyarodva az elejére. Mint az éhes gyerekek, akik várnak valamit az apuktól — mi is még várunk Tőled. És légy türelmes hozzánk értetlenkedéseink miatt, ahogyan Istenünk is türelmes hozzánk alkalmatlanságunk miatt.

Hálás szeretettel ölel testvéred az Úrban

Sági József 1999. április 10.

Kedves, kedves Jóskám!

Nem mindennapi dolog az életben egy olyan levél, amelyet tegnap délután kaptam Tőled. Aki annyira extra chorum kán tál, mint magam is, rendre azzal a tudattal dolgozik, ír, hogy „de ki fogja ezt valaha is elolvasni?”. A KIO-t szállítómunkásként írtam hosszú éveken keresztül - újra és újra küszködve ezzel a gondolat-tal. Amikor elkészült, akkor kezdtem „olvasóközönséget” gyűjteni számára: közel húsz év után újra közösségeket szülni. Ezek hatására kerültem kapcsolatba a Regnummal, s hozta el Beton a „lila hittankönyv” előtervezeteit, s elolvasva azokat, mondtam neki: „Borzalmas, ezeknél jobb a Hamvas-féle régi is”.

Erre Beton: „Gyurka bácsi, írd akkor te egyet!” Nem emlékszem rá pontosan, de néhány hónap alatt megírtam. Így született meg a „Merre menjek?”. Betonék a „lilába” néhány szövegvörnyezet nélküli s így erőtlen mondatot vettek át belőle, de a könyv ma is él. Dombi Feri sok száz főből álló HANG-nepe elsősorban ebből táplálkozik.

Ezzel a múlttal olvastam leveled. Az élet legnagyobb áldásai közé tartozik, ha várnak tőlünk valamit.

A nyáron lesz Óbudaváriban — remélem — három hónapom. Leveled arra indít, hogy megpróbálkozzam a feladattal. Egy lehetséges vázlatát a megírandó könyvnek megtalálod a KOINÓNIA 370-371. oldalán.

Megköszönöm Istennek is, Neked is, hogy vagy és hogy engem is szeretsz,

Ölel Téged és Tiedet: Gyurka

Budapest, 1999. ápr. 21.

PETHŐ TIBOR,

FÉLELMETES A PAPHIÁNY MAGYARORSZÁGON...

Évente negyvennel csökken a római katolikus papok száma hazánkban. A klérus átlagéletkora 60 év, a hivatást választók száma csökken, 2015-ben elérte a mélypontot, akkor összesen húsz növendéket szenteltek. A győri egyházmegyében, mint hírül adták, bezárhatják a plébániák felét.

Ha minden így marad, hamarosan elfognak a papok – közölte híveivel a múlt héten sajtóbeszámolóik szerint Veres András győri püspök. A helyi egyházmegye templomaiban felolvastak egy levelet, amelyben a főpásztor megkongatta a vészharangot. Ha a tendencia nem változik, erre pedig komoly esély nincs, számolni lehet azzal, hogy a működő százból minden második plébániát bezárnak, így keresve ideiglenes gyógyírt a bajra. A győri egyházmegyéről közzétett adatok valóban megrendítőek: 2016-ban 8 pap halt meg, a szolgálatot teljesítőknek pedig több mint a fele 73 évesnél idő-

sebb; a hatalmas szemináriumi épületben hat évfolyamon összesen hét növendék készül a papi hivatásra. Veres püspök a súlyos helyzet miatt imaszövegségbe hívta a híveket, mint írja, ennek „a folyamatnak megállítása érdekében”.

Hogy nagy a paphiány Magyarországon, azzal a katolikus közvélemény eddig is tisztában volt. A hír azonban, hogy ilyen válságosak a körülmények, valószínűleg hideg zuhanyként érthette a hívek nem kis részét. (Már ahol a főpásztor levelét felolvasták. A Szemlélek Blog beszámolója szerint ez több templomban elmaradt, hogy miért, az nem pontosan világos. Könnyen lehet, hogy érthető okokból a pánikhangulat kialakulásától akarták megóvni a híveket a plébánosok.) Ráadásul éppen tíz éve az akkori győri püspök, Pápai Lajos sokkal optimistábban nyilatkozott a kérdéstről. Az egyházmegyében, mondta 2007-ben, reménykeltő tendenciák érzékelhetők, hiszen a Győri Papnevelő Intézetbe évente 5-6 elsőt vesznek fel, s az idősebb lelkészek nagy része is hadra fogható.

Igaz, a kilencvenes években valóban lelassult nálunk a papok számának apadása, s ebben két fontos tényező játszott közre: egyrészt a rendszerváltozás után többen választották a papi hivatást – mint ahogy többen jártak templomba is, mint a diktatúra idején –, másrészt az újjáalakuló szerzetesrendek papjai is vettek le terheket az egyházmegyes lelkészség vállairól. A halvány reményt keltő folyamat azonban hamarosan megtorpant, s nagyjából visszaállt a korábbi helyzet.

Tény, hogy a hatvanas évektől kezdve nemcsak Magyarországon, de néhány országot nem számítva egész Európában fogyásnak indult a római katolikus papság létszáma. A túlnyomórészt katolikus, ám „világi” Franciaországban 1904-ben még 58 400 egyházmegyes – tehát nem szerzetes – pap szolgált, 1960-ban már csak valamivel több, mint 41 ezer. Az igazán jelentős apadás azonban ezután következett: 1985-ben csupán 28 629, 1995-ben 22 199 papot tartott nyilván a statisztika. Az okok között első helyen szerepel – mint a Tárki 2006-os, Papok, férfi szerzetesek, apácák című Tomka Miklós és Révay Edit jegyezte kiadványában olvasható – a papi hivatal elszemélytelenedése. Ennek következtében „a papi pálya – a vele járó anyagi biztonság és a magas hivatali presztízs ellenére – számos országban már nem volt széles körben vonzó.” Erodálódott a lelkészi hivatás tekintélye is, emellett lassanként kivesztek azok a hagyományos nagy családok, ahonnan az egyik fiú szinte biztosan papnak ment. Mint egy ma is aktív idősebb plébános kérdésemre említi: sokan hagyták ott az oltárt a hatvanas évek végén és a hetvenes években, „ugrottak ki” egyházi zsargonnal élve és nősültek meg, abban bízva, hogy a II. Vatikáni Zsinatot követő élénk reformszellem jegyében VI. Pál pápa hamarosan eltörli a kötelező cölibátust. Ez azonban máig érvényben van, s bár érdeklődésemre többen igyekeznek cáfolni, hogy közvetlen összefüggés lenne a „kiugrások” száma és a

tilalom között, az mindenesetre elgondolkoztató tény, hogy a családban élő görög katolikusoknál, de a protestánsoknál sincs paphiány.

A fogyás a római katolikus lelkészek körében azóta is folyamatos: Európában a papi halálozások és pályaelhagyások együttes aránya nagyjából kétszer akkora, mint a szenteléseké. Az öreg kontinens sovány adataiból nem tűnik ki ugyan, ám az egész világot tekintve egyáltalán nem rossz a helyzet, sőt az ezredfordulón fordulat állt be: az apadás megállt, majd néhány év múlva a papság száma növekedni kezdett. Az *Annuaire Statisticum Ecclesiae*, vagyis a vatikáni évkönyv 2012-es adatai szerint majdnem ezerrel emelkedve elérte a 414 313-at. Ez elsősorban Afrikának, Ázsiának és Latin-Amerikának köszönhető; a legnagyobb a növekedés Ázsiában, ahol 2007 és 2012 között csaknem 15 százalékkal több hivatásost tartottak számon.

A magyar viszonyok természetesen az európai tendenciához igazodnak. Míg az ötvenes években még bővelkedtünk papokban, addig a folyamatos fogyásnak köszönhetően húsz esztendővel később már hiány volt belőlük, számuk több mint ötezerről valamivel négyezer alá esett. A legrosszabb helyzet 1985 és 1989 alakult ki, amikor évente átlagosan több mint hatvan fővel csökkent a papi hivatást gyakorlók száma. A kedvezőtlen tendenciát, mint említettük, a rendszerváltozás lelassította: 1998-ban a Tomka–Révay-tanulmány szerint 6 916 000 (többségében nem gyakorló) katolikus élt az országban, 2 741 pap szolgált, a felmérések alapján 2 523 hívó jutott egy lelkészre. A fogyás az utóbbi évtizedben, akár a hetvenes években, átlagosan 40 fő esztendőnként. S hogy még több beszédes számot soroljunk, bemutatva a következményeket is: 2013-ban 2210, míg 2014-ben már csak 2170 pap (1779 egyházmegye és 391 szerzetes) működött Magyarországon. Sokkolóan hatott, hogy míg 2014-ben 37, addig 2015-ben csupán 20 főt szenteltek. Többen történelmi mélypontról beszéltek, így például Szerdahelyi Csongor, a ferences rend sajtóközpontjának vezetője, aki arra is figyelmeztetett, hogy a papság elöregedett, átlagéletkora 60 év, ami tovább gyorsíthatja a csökkenést. (2016-ban egyébként 27 papszentelés volt.) Tomka Ferenc vallásfilozófus is a paphiány mára kialakult félelmetes méreteire hívja fel a figyelmet, s arra a logikus következményre, hogy a papság terhei szinte az elviselhetetlenségig növekedtek. Megoldást szerinte a világiak jóval nagyobb számú bevonása jelenthet az egyházközségi élet vezetésébe. Ezen a téren egyébként sajnos igen jelentős az elmaradásunk: Európában 1977-ben 21, 1986-ban 521, 1995-ben 1017 plébániát vezetett laikus. A házasságra lehetőséget kapó állandó diakónusok száma (ők misét nem, de azt helyettesítő igeliturgiát tarthatnak, áldoztathatnak, de nem gyóntathatnak például) ugyan jelentősen nőtt nálunk is az elmúlt évtizedekben – ma 125-en vannak –, azonban nagy az egyenlenség, ha területi elosztásukat tanulmányozzuk. Legtöbben,

mintegy 34-en a Beer Miklós vezette Váci Egyházmegyében szolgálnak, a vácit az Esztergom-Budapesti Egyházmegye követi 24-gyel. Előfordul viszont olyan püspökség is, ahol egyáltalán nem működik állandó diakónus, közéjük tartozik a győri is.

A megoldási lehetőségek keresése ma is folyik. A kötelező cölibátus eltörlését a magyar egyházon belül is sokan, köztük papok is felvetették már. Másként gondolja mindezt például Osztie Zoltán budapest-belvárosi plébános; lapunknak adott korábbi nyilatkozatában úgy vélte, csak az elkötelezettséget tudatosan vállaló létforma jelentheti a kiutat, s ez a nyugati hagyományban a nőtlenség állapota. Viszont az is tény, hogy fizikai és lelki terhelése, elmagányosodása miatt egyáltalán nincs jó állapotban a hazai papság. A jelenlegi plébániai struktúra Magyarországon, mint Osztie Zoltán mondja, összeomlással fenyeget. Helyette olyan missziós centrumokra lenne szükség, amelyeknek megfelelő lelki kisugárzásuk van, ahol közösségben élnének a papok, s együtt dolgoznának a laikus munkatársakkal.

A kiútról fel-fellángolnak ugyan viták, ám abban, hogy a világiaknak jóval nagyobb szerepet kell kapniuk az egyház életében, egy-egy közösség vezetésében, úgy tűnik, konszenzus van.

2017. február

FARAGÓ FERENC

TANYAI SZILÁNKOK...

A felesleges beszéd nem más, mint bujkálás a szavak mögött.

Gyakran a *kegyes* hazugság a *legkegyetlenebb*...

Azért érezhetjük azt, hogy gyűlölni kell *másokat*, mert nem szeretjük eléggé *magunkat*.

Gyakran úgy beszélünk az *igazságról*, mintha az hazugság volna. - Gyakran úgy beszélünk a *hazugságról*, mintha az igazság volna.

A *szülők* elfelejtik, hogy gyermekek voltak. – A *gyermekek* nem sejtik, hogy szülők lesznek.

Nap *születik* - nap, mint nap és Nap *hal meg* – nap, mint nap.

Az *egyszerű* dolgok általában nagyszerűek. – A *nagyszerű* dolgok általában egyszerűek.

Az igazság sohasem *tény*, hanem *felismerés*.
